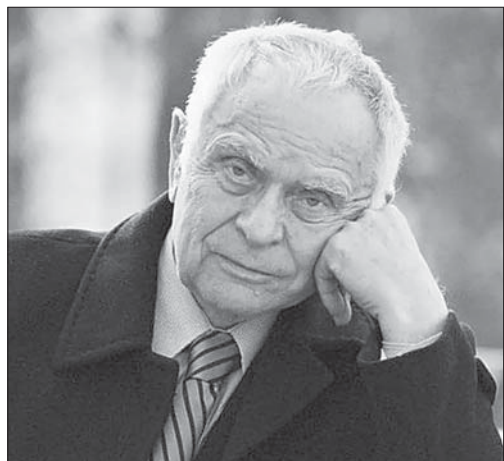

Дмитро ПАВЛИЧКО Три слова

1
Народе мій, запам'ятай три слова,
Три заповіді бою проти звіра,
Що йде зі сходу, як залізна плова,
Затям три слова, *Військо, Мова, Віра*,
І в битві переможе твоя зброя
Всесвітнього вампіра і банкіра.
Але стара московська параноя
Ще довго мордуватиме Європу,
І малюватиме новітній Гойя
Під звіздами нову кремлівську шоу...
А ти повинен бути наготові
Розбити Москву, що йде з-за Перекопу;
Ти на самій межі своєї крові
Клади фундамент рідної держави
На сповідях Шевченкові й Франкові.
Твоє життя в майбутності — тужаве,
Трудне, тяжке, бо не збагнуть сусіди
Повстанської твоєї сили й слави,
Жеруть тебе хахландії нукліди,
Розмножені Москвою, наче глоди,
Танцюю на них зухвало, навприсіди!
Будь військом невіддільності й свободи
В окопах, бліндажах на смертних полі,
Будь вірою, що з'єднає народи,
Будь мовою своєї пісні й долі.

2
О, нації моя, ти в ореолі
Страждань, поклич своїх дітей додому,
Розкиданих по світу на поталу,
Нехай тебе в пориві молодому
До перемоги на війні повсталу,
Навиклу до вогненного содому,
Вздять шукачі чужого ідеалу.
Хай браття вчують і моїх три слова
З душі печальної, а не з екрану,
Настояні на закликах Донцова,
Що своє серце відкривав, як рану,
І нашу честь будив на шпальтах Львова —
Дух вольового зриву, дух урану.
Вставайте ж разом — шабля, кобза, ліра,
Мазепа і Шухевич — наша Троя!
За сонце миру віддана офіра
Повинна бути — кров моя і твоє,
Мій брате, кров державності порфіра!

м. Коломия, 14 вересня 2018 року

Від редакції. Вітаємо Дмитра Васильовича Павличка з днем народження. Многії і благії літа, натхнення і нових книг Вам, дорогий Поете!

«Забутий» меморандум

Микола ЦИМБАЛЮК

— Ми неодноразово озвучували різні аспекти національної безпеки України і подавали відповідні сигнали нашій владі, — сказав **Павло МОВЧАН**, голова Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Тараса Шевченка. — І, слава Богу, нас почули. Три важливі документи «Української Альтернативи» стали найважливішими ідеологемами діяльності не лише Президента України, а й Верховної Ради. Тому зокрема є підтвердження — засідання нашого парламенту, де розглядалися і безпекові проблеми. У виступах, у посланні Президента України також наголошувалося на тих ідеологемах, які сформульовані були тут, на прес-конференціях і круглих столах за участю представників національно-демократичних сил. Це українська армія, мова, Церква. Варто згадати і Указ Президента про патріотичне виховання. Ми розробили і подали низку пропозицій щодо утвердження української ідентичності, які були також враховані.

Далі, переходячи до аналізу Будапештського меморандуму і його застосування в нинішніх умовах, Павло Мовчан висловив сподівання, що наступний сигнал, який стосується безпеки України, буде враховувати і гіркий досвід нашого минулого... Річ у тім, що незабаром ми відзначитимемо одну з найганебніших міжнародних акцій європейської політики — розподіл України, який відбувся майже 100 років тому. Тоді європейська спільнота, зберігаючи демократичну маску, мовчки віддала українців на розтерзання Москві, Варшаві, Бухаресту і Будапешту. Як і 1994 року, коли був підписаний Будапештський меморандум, 1922-го європейські держави так само спершу гарантували безпеку молодій українській державі, а потім підло зрадили. В результаті Західна Україна на довгі роки була відірвана від материзни, військо Петлюри, яке було інтерноване, згинувало чи розвіялося по чужині, а корпус українських

Цинізм московської влади дедалі більше набирає рис путінської параної. Принаймні про це свідчить остання заява керівника російського зовнішньополітичного відомства Лаврова, який звинуватив Україну в порушенні Будапештського меморандуму. Млява, ялова реакція, приглушений голос офіційного Києва не задовольняє нашу громадськість. Тому «Українська Альтернатива», до якої входять, крім Товариства «Просвіта», низка політичних партій і громадських організацій, вкотре змушена була озвучити на прес-конференції «Чого очікувати українцям? Дотримання Будапештського меморандуму...» позицію хай обмеженого, але дієвого сегмента українського суспільства.

дипломатів знищено. Це була спільна акція агресорів і «благодійної» Європи. А потім, як логічне завершення низки зрад і підступності, торжества політичної зажерливості — Друга світова війна з усіма її наслідками.

— Тому, — наголосив голова «Просвіти», — ми змушені нагадати нашим очільникам і світовим лідерам гіркі сторінки нашої історії, які спричинили безжалісне нищення нашої державності й національної ідентичності. Якщо договори з Росією не варті паперу, на якому їх написано, то чи не так треба оцінювати і міжнародні? Невже ці уроки можна повторювати? Нині, коли нам виставляють рахунки мадяри, коли Польща тихенько веде свою гру в очікуванні чергового перерозподілу України, коли нишком облизуються на українську Буковину Бухарест, а Москва — мало не на всю територію України, світові лідери заплющують очі. Наочний приклад тому Будапештський меморандум, від якого умивають руки його підписанти.

Меморандум, як зазначається в тлумачному словнику, означає зобов'язання. Ще чіткіше меморандум визначається в міжнародно-правовій практиці, який накладає на його підписантів чіткі вимоги і механізми їх реалізації. Порушення Будапештського меморандуму — це не лише російсько-українська війна, а й втрата Україною торгових ринків, знелюднення країни через економічну політику та ін. Ми не можемо і далі множити і повторювати історичні помилки. Порушення

міжнародного права несе в собі відкриті й приховані загрози не лише Україні. Тому треба звертатися і до гарантів нашої безпеки, і до української влади, враховуючи Президента.

Георгій ФІЛІПЧУК, співголова «Української Альтернативи», академік НАПН України, висловив думку, що з точки зору майбутньої геополітичної ситуації Будапештський меморандум — це проблема виживання української нації, виживання держави.

— Світ сьогодні, на превеликий жаль, — сказав він, — не вирощує тільки голландські тюльпани. Світ, на жаль, не перековує мечі на орала. Світ озброюється такими страшними темпами, яких у співвідношенні до 7,5 млрд нинішнього населення планети не було в інші цивілізаційні епохи. 14 трильйонів доларів — це приблизна цифра мілітарних витрат щороку у світі на війну. Щоб вирішити сьогодні проблему неписьменності, зокрема 750 млн дітей, треба щороку виділяти близько 25 млрд доларів. Таким чином ми маємо зовсім іншу, на превеликий жаль, філософію світової політики, яка трактується і презентується на світових самітах, починаючи від Ріо-де-Жанейро і до асамблей ООН та засідань Ради національної безпеки. Нині, як і колись, світ визнає лише аргумент сили. Сила аргументу в цивілізованому, культурному XXI столітті практично відійшла на задній план. Як у такій ситуації бути Україні?

Закінчення на стор. 2

Закінчення. Початок на стор. 1

«Забутий» меморандум

Коли ми говоримо про Будапештський меморандум, то чомусь зацікалюємось на темі 5 грудня 1994 року, коли підписанти — Україна, Росія, в особі США президент Клінтон і прем'єр-міністр Великобританії Мейджер підписали цей документ. Але питання значно складніші. Питання еволюції появи цього документа були закладені ще тоді, коли ми проголошували 1990 року Декларацію про незалежність. Це був величезний поступ і прорив України. Але вже тоді політичний імперський тиск, який був ще в Радянському Союзі, ота совкова політична бюрократія, яка була презентована у Верховній Раді, практично не могли вийти на інший безпековий рівень і бачення перспективи України. Цитую мовою документа: “Україна має стати в майбутньому постійно нейтральною державою, яка не бере участі у військових блоках, дотримується трьох неядерних принципів: не приймати, не виробляти, не набувати ядерної зброї”. Ось цей *без'ядерний статус* підтверджений і в документах Верховної Ради України. Ішлося про величезний потенціал, потенціал немислимого сьогодні рівня і бачення у світовому ядерному пулі — 176 балістичних ракет, які мали 1272 боеголовки і 2500 тактичних з ядерною зброєю. А в основі цього українського ядерного пулу було інше — високе науково-технічне оперття на Дніпропетровськ, на відомі підприємства військово-промислового комплексу, які уже тоді вперше створили найпотужнішу і найнебезпечнішу серію “Сатана”. Тому гра на Будапештському меморандумі відбувалася навколо дуже конкретних, дуже прагматичних цифр.

Треба сказати, що кроки, які робили тоді в Україні, були двозначними. З одного боку, ми утверджували позицію зміцнення обороноздатності України, і дійшли до того, що практично вже було рішення про передачу всіх ядерних боеголовок у підпорядкування 43 армії, яка базувалася на території України. Друга позиція, ухвалена на високому рівні: ядерна зброя — це власність України. Третя позиція: у спільний ядерний пул СНД Україна не передає свої ні стратегічні, ні тактичні одиниці. Це була одна паралель, яка розвивалася і яку треба було зміцнювати.

Але події йшли і паралельним курсом. 30 грудня, шойно після референдуму, керівники СНД у Мінську підписали дуже згубний для України документ — про те, що рішення про застосування, використання і все інше ухвалює лише президент РФ, але погоджуючи з іншими керівниками держав: Білорусі, Казахстану та України. Був і другий варіант, Лісабонський, 1992 року. Тоді Росія, Україна і Казахстан, Білорусь і США підписали Лісабонську декларацію. Вона практично узаконила протокол щодо нерозповсюдження ядерної зброї до повного роззброєння. І наслідок: Севастополь, 80% флоту передано Російській Федерації у Чорному морі. Попри всі підкилимні розрахунки у нас мало б бути 17% флоту. Що “отримали”, відомо...

Коли Лавров нещодавно зробив цинічну, як завжди брех-

ливу заяву з приводу того, що Україна порушила Будапештський меморандум, нормальною була реакція лише з боку Євгена Марчука, який зразу нагадав 2-гу статтю Меморандуму і три зобов'язання. Але насправді їх не три, а п'ять. Зокрема у 6 зазначено, що якщо раптом відбуваються якісь наляки на загрози українській незалежності й територіальній цілісності, держави-підписанти в робочому порядку постійно ведуть консультації. Але всі шість пунктів Меморандуму, були повністю зігноровані. Невиконання країнами-підписантами своїх зобов'язань фактично породили прецедент активізації ядерної війни. Сьогодні ні Пакистан, ні Іран, ні Індія, ні Північна Корея, ні Ізраїль, ні Бразилія не хочуть відмовлятися від ядерних технологій, а вони вже є ядерними державами.

Я озвучу наше бачення дій. Верховна Рада за умов провалу Будапештського меморандуму зобов'язана звернутися до країн-гарантів безпеки України щодо повного ігнорування зобов'язань будапештської четвірки (потім приєдналися Китай і Франція). Треба обґрунтувати позицію України і викласти об'єктивну позицію. Мусимо зробити заяву чи звернення до всіх президентів і прем'єрів і змінити формат Нормандської четвірки. Конче необхідно запросити до неї країн-підписантів Будапештського меморандуму, тобто США і Великобританію. І, нарешті, Міністерство закордонних справ мусить провести конференцію “Геополітичні загрози в контексті невиконання зобов'язань Будапештського меморандуму”, щоб розвінчати брехню і дезінформацію Москви. Від української дипломатії вимагаємо активних дій з партнерами. Невідкладних заходів треба вимагати від Радбезу ООН, де до сі немає чіткої позиції щодо російської агресії.

Микола ГОЛОМША, співаголова “Української Альтернативи”, голова партії “Патріот”, у своєму виступі дав чітку юридично-правову оцінку колізії з Будапештським меморандумом:

— Останні чотири роки, під час постійного дискурсу з пошуку шляхів мирного врегулювання в Україні і покарання Росії як країни-агресора, що здійснила акт військової агресії проти України, так чи так мова заходить про Будапештський меморандум.

Декому сьогодні це видається дивним і навіть наївним. Адже і всередині України, і деякою мірою серед її західних партнерів вдалося насадити рятівну для Росії думку про те, що цей документ, мовляв, носить декларативний характер і не містить обов'язків для підписантів.

Цей тренд нав'язувала сама Росія. І в умовах, коли Україна не спромоглася на міжнародному рівні назвати війну війною, дискредитацію Будапештського меморандуму з певним полегшенням сприйняли навіть його підписанти. Адже виконання взятих на себе достатньо серйозних зобов'язань, які вимагали б від гарантів територіальної недоторканності України піти на геополі-

літичний і дипломатичний конфлікт з Росією, складніше, ніж висловлювати стурбованість або вводити санкції.

До того ж ситуація ускладнена тим, що територіальну цілісність і кордони України порушив саме один із гарантів Будапештського меморандуму!

Але попри це всі чотири роки експерти-міжнародники і частина політикуму згадують Будапештський меморандум. Пояснюється це легко: за цей час ані самій Україні, ані її міжнародним партнерам так і не вдалось запропонувати формат, який був би ефективним для вирішення проблеми з окупацією Росією Криму та встановлення терористичних маріонеткових режимів на окупованій частині Донецької і Луганської областей.

Мінськ, про “досягнення” якого так часто нагадують представники української влади, насправді зіграв деструктивну роль. Так, пояснення української влади про те, що завдяки домовленостям у Мінську вдалося зупинити активну фазу війни і почати відновлювати українську армію, можна зрозуміти. Однак маємо і повністю зрадливий Мінськ-2, умови якого означають фактично капітуляцію. Мінськ сприяв переведенню конфлікту в заморожену фазу. Участь у перемовинах терористів — це легітимізація фейкових утворень “ЛНР” і “ДНР”. А зобов'язання внести до Конституції поняття “широкої автономії” для територій, якими управляють путінські посіпаки — це міна уповільненої дії, закладена під українську державність.

Мінськ — це і постійна російська “альтернатива” нормандському формату перемовин, через що і цей переговорний майданчик виявився неефективним. В цих умовах стало зрозуміло, що всі альтернативи Будапешта виявились збанкрутілими і іншого виходу, окрім повернення до принципів, прописаних у Меморандумі, немає.

Нині завдання полягає в тому, аби знайти переконливий інструментарій для реанімації Будапештського формату. І вбудувати на цьому ґрунті дієвий механізм припинення агресії і повернення українських територій без будь-яких умов. Бо умова насправді існує і вона єдина — Україна отримала 5 грудня 1994 року гарантії недоторканності своїх кордонів. А саме у формі запевнення провідних країн світу, членів Ради Безпеки ООН — Російської Федерації, Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії, Сполучених Штатів Америки (пізніше доєдналися Китай та Франція) — у тому, що “ніяка їхня зброя ніколи не буде використовуватися проти України”, загроза силою не буде використовуватися “проти територіальної цілісності чи політичної незалежності України”.

На новому шляху пошуку засобів зупинки російської агресії проти України треба згадати, що сам Будапештський меморандум, хоч як би намагались знівелювати його значення, мав потужне підґрунтя, адже був логічною час-

тиною Міжнародного Договору про нерозповсюдження ядерної зброї, Договору про скорочення і обмеження стратегічних наступальних озброєнь. Він був схвалений Генеральною Асамблеєю ООН 1 червня 1968 р. і відкритий для підписання 12 липня 1968 р. в Москві, Вашингтоні та Лондоні. 16 листопада 1994 року Україна приєдналась до цього договору. І меморандум, підписаний у Будапешті, був логічним наслідком приєднання України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї і подальшої відмови від ядерної зброї.

Нині ми знаємо, що цей документ справді не був бездоганим. Він не містив конкретних механізмів створення ефективного міжнародного захисту територіального суверенітету України.

Він не отримав форму юридично обов'язкового міжнародно-правового акту і не створював ефективного механізму застосування примусових заходів щодо порушників суверенітету й територіальної цілісності України. Зокрема й тоді, коли порушником виявляється держава-гарант.

Меморандум складається з положень, у яких ідеться не про гарантії, а лише про підтвердження його підписантами наміру діяти відповідно до вже наявних норм Статуту ООН та Гельсінського заключного акта.

Так, ці вади Будапештського меморандуму справді є. Але чи означають вони, що цей міжнародний правовий акт треба викинути і забути?

Однозначно — ні. Такий висновок підтверджується безсписним пошуком альтернативних шляхів.

Отже, висновок — Україна має в сучасних умовах наполягати на заповненні “білих плям” Будапештського меморандуму, критичного перегляду стратегії і створення на його основі ефективного міжнародного механізму гарантії безпеки України.

Звичайно, активізація цього процесу потребує вагомих аргументів для політичного керівництва держав-підписантів Меморандуму, які нині вітають Мінськ і самозаспокоюються “декларативністю” того, що вони колись підписали.

Такі аргументи існували від самого початку російської агресії, але не були сформульовані українською владою. Вони насправді чіткі й системні.

Ми повинні акцентувати на тому, що порушивши суверенні кордони України, держава-агресор Росія проігнорувала не тільки норми міжнародного права, які закріплені в Статуті ООН, а й положення Міжнародного Договору про нерозповсюдження ядерної зброї.

А виходячи з того, що Будапештський меморандум був логічним наслідком приєднання України до цього договору — про нерозповсюдження ядерної зброї — цей меморандум необхідно трансформувати в юридично обов'язковий договір із чітким механізмом реалізації його положень, оскільки у його нинішньому вигляді він виявився нездатним гарантувати територіальну цілісність та безпеку України.

Реалізація такої мети не є неможливою. Партія “Патріот” пропонує застосувати наступний логічний і бездоганим з точки зору міжнародного права алгоритм дій.

З ініціативи України необхідно скликати глобальну міжнародну конференцію під егідою ООН, до якої підготувати договір про гарантії безпеки України, — своєрідний осучаснений і модернізований Будапештський меморандум, — який замінить його нинішню редакцію. До участі у конференції мають бути залучені держави, що гарантували 1994-го безпеку України, а також інші основні геополітичні гравці.

Ухвалений на конференції Договір про забезпечення міжнародних гарантій безпеки і суверенітету України внести на розгляд Ради Безпеки та Генеральної Асамблеї ООН для подальшого розгляду і затвердження та надання йому статусу правово-нормативного документа, що передбачатиме відповідальність держави-порушника.

Насамперед у цьому зацікавлена не тільки Україна. Світ розуміє, що глобальний гібридний агресор не має наміру зупинитись і буде постійно тероризувати цивілізоване людство. Росія нахабніє тому, що розуміє наявну кризу системи колективної безпеки, вона її провокує і поглиблює усіма своїми гібридними силами. А саме провальна історія Будапештського меморандуму є маркером такої кризи з одного боку, і недооцінки міжнародним співтовариством глобальної небезпеки — з іншого. Це не локальна проблема України, яка потерпає від агресії. Це проблема геополітична, адже прецедент, коли державу, якій гарантували безпеку, фактично залишили розбиратись із агресором сам на сам десь у Мінську — знаковий для всіх.

Це означає, що насправді ніхто нікому нічого не гарантує, а держава-терорист не має страху.

Таким чином процес повернення до принципів Будапешта, їхнього осучаснення і модернізації є початком творення архітектури нової системи міжнародної безпеки.

Україна має шанс не тільки на отримання важелів для відновлення своєї територіальної цілісності та встановлення миру. Вона може започаткувати глобальний процес протидії зухвалому наступу агресивної Росії в масштабах Європи і світу.

Враховуючи унікальний досвід, який ми отримали у протистоянні глобальному гібридному агресору, така перспектива є цілком реальною.

Для цього потрібна лише політична воля керівництва української держави.

Аналогічну позицію в оцінці Будапештського меморандуму на прес-конференції висловили **Сергій ДЖЕРДЖ**, голова УРП, і голова Ліги “Україна — НАТО” **Іван ЗАЄЦЬ**. Учасники ухвалили звернення до української влади і міжнародних організацій з вимогами і рекомендаціями представників “Української Альтернативи”, які публікуватимуться в пресі й на інтернет-сайтах.

Микола ЦИМБАЛЮК

Ірина ФАРІОН

Пані та панове! У Переяславі відбулася системна Всеукраїнська акція “Форум за Українську мову”, що стартувала цього року в Києві 9 травня. Основні посилі суспільству та вимоги до влади колаборантів: 1. Мовний закон 5670-д, що зареєстрований у ВР у комітеті з питань духовності і культури, — це СИНОНІМ скасованого Конституційним Судом путінського мовного закону Ківалова-Колесніченка. Словом, маніпуляційна підміна законів силами Самопомочі, БПП і НФ. 2. Відставка міністра освіти Гриневич, що через освітні закони (закон “Про вищу освіту”, закон “Про освіту”, проект закону “Про середню освіту”) нейтралізує ДЕРЖАВНИЙ статус української мови через підне-

При світлі Шевченка

сення статусу мов нацменшин, які насправді — НЕ МЕНШИНИ, а нащадки ОКУПАНТІВ або теперішні окупанти. Це типовий міністр-колаборант. Панове! Спільно з громадськими організаціями та знаковими людьми України приїдемо у більшість міст України, аби спільно стати до боротьби за НАШУ МОВУ. ПЕРЕЯСЛАВ виняткове місце проведення Форуму. Там дух Мазепи, Шевченка, Сковороди, Пресопницького Євангелія. Саме Іван Мазепа 1701 року передав для власноруч збудованого Воздвиженського храму унікальне Пересопницьке Євангеліє — нашу першу відому священну пам’ятку, повну елементів живої мови, на якій

тепер присягають президенти України у ВР. Жоден із них цього ще не був вартий! Саме тут свій педагогічний шлях розпочинав знаменитий Григорій Сковорода, викладаючи поезію в Переяславському колегіумі, у бібліотеці якого і зберігалася наша ПЕРЕСОПНИЦЯ. Саме тут 1837 року її віднайшов знаменитий випускник цього ж колегіуму Осип Бодянский і ПОКАЗАВ СВІТОВІ. А ще один випускник цього закладу Павло Житецький ВПЕРШЕ описав її, СВЯТУ нашу УКРАЇНСЬКУ мову... Уявляєте, у якому сакрумі відбувся “Форум за українську мову”... Саме тут 25 грудня 1845 року ШЕВЧЕНКО написав свій ЗАПОВІТ, аби

ми “вражою злою кров’ю волю” окропили! І окропимо. І через відродження нашої мови передусім. Дякую М. Слабошпицькому, П. Мовчану, Г. Філіпчукові, М. Корпанюку за СЛОВА-натхнення, виголошені на Форумі і за їх-

ню працю на благо нашої МОВИ! Дякую побратимам-свободівцям за співорганізацію цієї знакової події. У цю суботу та неділю зустрінемось у Борисполі, Броварах. А далі нас чекають Харків, Чернівці та знову Поділля.

Українська мова є невід’ємним і одним із визначальних елементів конституційного ладу України — унітарної національної держави. Спроби запровадити багатомовність через переваги для мов нацменшин усупереч Конституції України є діями, що спрямовані на розкол країни за мовною ознакою, підрив унітарного устрою держави, порушення територіальної цілості, розпалювання сепаратистських вогнищ, породження міжетнічного непорозуміння й ворожнечі, перешкоду для так необхідної мовно-національної інтеграції Держави. Неприйнятним є просування моделі розвитку мов нацменшин шляхом звуження функції української мови як державної, виключення з українського соціуму через незнання державної мови окремих національних меншин: це є підривом основ національної безпеки, цілості держави.

Законопроект “Про забезпечення функціонування української мови як державної” (№ 5670-д) є переробленим варіантом законопроекту № 5669, з максимальним його наближенням до скасованого 28.01.2018 р. Конституційним Судом України закону Ківалова-Калесніченка “Про засади державної мовної політики”.

Частиною 2 статті 1 законопроекту № 5670-д стверджено: “Статус української мови як єдиної державної мови не може бути підставою для заперечення мовних прав і потреб осіб, що належать до національних меншин”, що є перенесенням до цього законопроекту статті 6 зі скасованого КСУ закону “Про засади державної мовної політики”. Ця норма унеможливує захист та утвердження державного статусу української мови відповідно до вимог Конституції України.

Законопроект № 5670-д нав’язує такі терміни, як “мова прийнятна для сторін”, які передбачено поширити в різних сферах суспільного життя, зокрема в діяльності органів правопорядку (ч. 2 ст. 13), обслуговування (ч. 2 ст. 26), охорони здоров’я (ч. 2 ст. 29), транспорту (ч. 3 ст. 32); у 25-ти статтях із 59-ти вжито термін “інші мови”, у 5-ти статтях — термін “мови національних меншин”, у 4-х статтях — “мови ЄС”, терміни “державна мова в освіті” (ч. 7 ст. 17), “державна мова у науці” (ст. 18), “державна мова у книговидавництві та книгорозповсюдженні” (ч. 3 ст. 22), “державна мова в електронних інформаційних системах” (ч. 1 ст. 23), які розмивають і зневиразнюють визначеність базових понять закону, принижують його дієздатність,

Резолюція громадського форуму у Переяславі-Хмельницькому Київської області «За Українську мову»

обмежують можливість впливати на формування чітко визначеного функційного простору державної мови.

Закон “Про освіту” (ст. 7) і законопроект “Про середню освіту” (ст. 5) започатковують нову модель національної мовної політики у визначальній для державного розвитку освітньо-науковій галузі: нейтралізацію державного статусу української мови через паралельне використання мов нацменшин, так званих “корінних мов”, “інших мов”, “мов ЄС”.

Це суперечить рішенням Конституційного Суду України від 14.12.1999 р., який ствердив: “Виходячи з положень статті 10-ї Конституції України та законів України щодо гарантування застосування мов в Україні, зокрема й у навчальному процесі, мовою навчання в дошкільних, загальних середніх, професійно-технічних та вищих державних і комунальних навчальних закладах України є українська мова. У державних і комунальних навчальних закладах поряд з державною мовою, відповідно до положень Конституції України, зокрема частини п’ятої статті 53, та законів України, в навчальному процесі можуть застосовуватися та вивчатися мови національних меншин”.

Натомість із метою збереження у просторі нашої знекровленої держави (особливо під час війни)

мов національних меншин, які в історичній ретроспективі є продовженням мов історичних і теперішніх окупантів України (російської, польської, румунської, угорської), Міністерство освіти і науки України обрало шлях гібридного способу навчання через мовне квотування середньої освіти — паралельне навчання державною мовою та мовами нацменшин.

З огляду на це громадський форум “За українську мову” в Переяславі-Хмельницькому на Київщині “За українську мову” вимагає:

I. Від Верховної Ради України та Президента України:

1. Ухвалити новий мовний закон на основі законопроекту № 5669 від 19.01.2017 р. “Про функціонування української мови як державної та порядок застосування інших мов в Україні” та *запобігти* включенню в новий закон українофобських положень скасованого Конституційним Судом України сумнівного закону “Про засади державної мовної політики”.

2. Внести зміни в законодавство про освіту задля узгодження зі ст.ст. 10 та 53 Конституції України та рішенням Конституційного Суду України від 14.12.1999 р., визначивши, що держава утверджує державницьку мовну модель освітнього процесу й водночас створює всі необхідні умови для навчання мовами нацменшин у суботніх чи недільних школах за власний кошт; зокрема зазначити, що:

2.1. Мовою освітнього процесу в закладах освіти є державна мова. Особам, які належать до національних меншин, гарантовано право на вивчення рідної мови у державних і комунальних закладах освіти. Особам з порушеннями слуху забезпечується право на навчання жестовою мовою та на вивчення української жестової мови. Це право реалізується через мережу закладів освіти, класів (груп), що створюються відповідно до законодавства;

2.2. Заклади освіти забезпечують обов’язкове вивчення державної мови. Особам, які належать до національних меншин, іноземцям та особам без громадянства створюються належні умови для вивчення державної мови.

2.3. Держава сприяє вивченню мов міжнародного спілкування, насамперед англійської мови в державних і комунальних закладах освіти. Заклади освіти відповідно до освітньої програми можуть викладати паралельно з державною мовою одну чи кілька дисциплін англійською мовою.

2.4. Заклади вищої та професійної освіти створюють усі можливості національним меншинам для оволодіння ними професійними знаннями українською (державною) мовою, забезпечуючи повноцінну інтеграцію в українське суспільство та можливість провадити професійну діяльність у обраній галузі на всій території України.

2.5. Держава сприяє створенню та функціонуванню закладів освіти за кордоном, у яких здійснюється навчання українською мовою або вивчається українська мова (ст. 21 законопроекту № 5669).

3. Припинити так звану антидискримінаційну експертизу шкільних підручників, що є цілеспрямованим знищенням традиційного та національного виховання.

4. За антиукраїнську політику в системі освіти і науки звільнити з посади Міністра освіти і науки України Лілію Гриневич, а також Міністра культури України — Євгена Нищука.

5. Позбавити звання “Героя України” Сергія Ківалова, одного з авторів закону “Про засади державної мовної політики”.

6. Посилити відповідальність за недотримання мовного законодавства України, зобов’язати силою структури застосовувати жорсткі заходи до його порушників.

7. Українізувати вітчизняний ономастикон, зокрема упорядкувати систему українських імен і прізвищ, завершити декомунізацію, дерадянізацію і дерусифікацію власних географічних назв, дотримуватися стандартів українського літературного мовлення в ергонімії.

II. Від Міністра культури України:

8. Демонтувати в Переяславі-Хмельницькому Монумент “на честь 300-річчя возз’єднання України з Росією”.

III. Від Київської обласної ради та Переяслав-Хмельницької районної та міської рад, а також від Київської обласної державної адміністрації:

9. Створити умови для популяризації української мови в місцевих засобах масової інформації.

10. Пропагувати українську мовну культуру в школах та вищих навчальних закладах області.

11. Запровадити в органах місцевої влади області курси ділової української мови для посадовців.

12. Використовувати комп’ютерне програмне забезпечення українською мовою.

13. Розробити обласну п’ятирічну програму книговидавництва та закупівлі книг місцевих авторів та видавців із фінансовим забезпеченням 1 мільйон гривень на рік.

Яскраві миттєвості свята

**На свято Пречистої, в Міжнародний день миру
рівненські просвітяни разом із педагогами й учнями
“Школи мрій” НВК № 14 відзначили День “Просвіти”.**

Лариса ТКАЧ,
член ради “Просвіти”

Цьогоріч День “Просвіти” був особливим. Гостини відбулися разом із учнями та педагогами найсучаснішої в місті школи — “Школи Мрій” НВК № 14 та мешканцями, що здавна славляться патріотизмом, активним залученням до громадських ініціатив.

Розпочали свято ведучі Ірина Сорока та Іванна Дашкель, заступники директора з навчально-виховної та виховної роботи виконанням Гімну школи. На святі вітали й шанованих гостей: голову Рівненського міськкоб’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка Катерину Сичик, заступника начальника управління освіти, заслуженого працівника освіти України, голову Рівненської громадської організації “Молода Просвіта” Людмилу Грекул, членів ради “Просвіти”. Для гостей юні вихованці гурту “Fly dance” закладу підготували в подарунок хореографічну композицію “Україна — це ти” (керівник Ольга Матвійчук). Також вшанували пам’ять усіх загиблих за Україну хвилиною мовчання.

З вітальним словом звернувся до присутніх Юрій Демчук, директор НВК № 14, зазначивши, що Рівненська “Просвіта” має славу сторічну історію. Просвітяни невтомно працює на благо рідної держави і народу наповнюють усе своє життя, в нелегкі часи радянщини вони протистояли невігластву і гонінням, а сьогодні стоять на позиціях справедливості широкого українства.

Рівненським міськкоб’єднанням ВУТ “Просвіта” з 2003 року успішно керує Катерина Сичик. Копіткою працею на благо рідної України прославилися відомі рівненці Михайло Борейко та Євгенія Гладунова, Мирослава Косарева та Мирослава Жовтан, Андрій Пастушенко та Лариса Ткач та ще багато тих, чия доля нероздільна з Україною. У НВК № 14 найактивніша просвітянка — вчитель основ християнської етики Антоніна Мельничук. Улітку вона налаго-

дила співпрацю з товариством “Просвіта” у Слов’янську Луганської області. За активну діяльність їй вручили Подяку від Рівненського міського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка.

Просвітяни активно залучають до просвітницьких заходів учнівську молодь, школярів. На святі для них діяли просвітянський літературний осередок із виставками книжок та лотереєю (підготувала бібліотекар школи Світлана Ходневич); у внутрішньому дворі школи майстриня Надія Булавська влаштувала сувенірну майстерню. Школярі молодшої школи створювали колективний малюнок миру на асфальті. З нагоди Дня миру працювала локація “Голуб миру”, де Галина Петрук провела майстер-клас із техніки оригамі.

Піднесений настрій подарували присутнім юні таланти НВК № 14 у музично-просвітянській феєрії на святковій сцені. Українських і патріотичних пісень співав хор старшокласників (керівник Людмила Павелко), вокальний гурток виконав музичний твір “Ми за мир”, а Марія Чепіль проспівала Гімн українських націоналістів. Голова шкільного осередку “Просвіти” НВК № 14 Наталя Попчук разом із донькою-першокласницею Даринкою прочитали поезію Миколи Тимчака “Лист”. Дует хлопців “Dreams” у складі Володимира Сидорука та Степана Чепеля (керівник Людмила Павелко) виконав пісні “Незалежний”, “Заспіваймо пісню про Україну”, “Добрий ранок, Україно”.

Та найбільшу зацікавленість і активність проявила учнівська молодь у проведенні просвітянського батлу, об’єднавшись у п’ять груп. Тут були тематичні запитання і відповіді, де учасники показали знання, ерудицію і вміння.

Свято заповнило серця присутніх: діти підтанцювали, дорослі підспівували. Талановиті наші люди, ширі, трудолюбиві, вміють співати і працювати, вирощувати хліб і боронити рідну землю!

100-літтю Кременецької «Просвіти» присвячується

Барви розвою Школи лісової

Кременецька “Просвіта” сьогодні володіє настільки потужною енергетикою, що, попри усі фінансові, ідеологічні, політичні перепони, об’єднує людей різних поколінь. Саме тут зустрічаємо патріотів, котрі багато бачили в житті, котрим є чим поділитися, котрі горнулися до свого, рідного, українського і зараз прагнуть прищепити цей трепет іншим; тут же є і юне покоління “Просвіти”, яке часто напівінтуїтивно, немов губка, всотує у себе краплини отого духовного аристократизму, яким живе “Просвіта”. Тут є й діти, внуки та навіть правнуки просвітян. Щоб вони виростили аристократами духу українського, цьому послугує “Лісова школа на Вірлі”, яка впродовж чотирьох років поспіль працює активно й саможертвно.

Роман ДУБРОВСЬКИЙ,
просвітянин, кандидат філологічних наук, викладач Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка

2015 рік

Щоденник Лісової школи на Вірлі

Віддзвеніла щирим дитячим сміхом, радісною піснею відлунала й залишила в серці кожного барвисту веселку “Лісова школа на Вірлі”, — саме так назвали табір для дітей та їхніх батьків, котрий відбувся нещодавно в чарівному лісі на самісінькому хуторі Вірля, що поблизу села Савчиці.

“Чому “Лісова школа?” — подумаете ви? Та тому, що нашими вчителями стали звірі.

Наш затишний гостинний ліс відкрив дітям багато таємниць. Тепер і найменшенькі зуміють зібрати запашні трави та ягоди, аби пригостити родину смачним чаєм. На “Уроках тиші” вчилися бути уважними, щоб уміти почути природу. Вона озивалася ніжною піснею вітру, дзвінким щебетанням лісового птаства, веселою музикою коника-стрибунця. Лісова школа навчила цінувати природу, а старанням учням віддячувала своїми дарами.

Гартувати тіло й дух дітям та батькам допомагав наш лісовий учитель Петро Жовтовський (а поза лісом — це майданівець, голова Благодійної організації “Волонтерський центр ДЖУРА”, що допомагає нашим захисникам на передовій у зоні АТО). Козацькі ігри та змагання робили нас сильнішими, кмітливішими, спритнішими, і діти “хвостиком” ходили за Петром, чекаючи на нові пригоди та несподіванки.

А малювати наші лісові враження нас навчала Юлія Янчук (викладач мистецьких дисциплін у Кременецькій гуманітарно-педагогічній академії імені Тараса Шевченка).

Ліс, у котрому ми жили, дихає подвигами, береже пам’ять про національно-визвольні змагання козаків, воїнів УПА. В одному із затишних будиночків на Вірлі народилися три брати Мислинські, два старші Борис та Ігор були сотенними, найменший — кулеметником. Вони віддали своє життя в боротьбі за волю України.

Уся ця лісова казка сталася в нашому житті завдяки Лілії Следзінській, голові райоб’єднання ВУТ “Просвіта” імені Т. Шевченка.

Оленка КОТЛЯР

2016—2017 роки

На Вірлі — Школа лісова.
Які ж творяться там дива?
Навчаються веселі діти,
Яким усе дано зуміти:

У лісі як не заблукать,
І як пташки порахувати,
Яке і де росте чар-зілля...
А біля вогнища дозвілля
Так любо вміють провести,
Що не зумієм я і ти.

Я в лісі виріс, і пишаюсь
Цією школою, бо знаю:
Вона бо дітвору навчить
Природу й рідний край любити.
Михайло РОСОЛОВСЬКИЙ

Як же важливо сіяти зерна добра в дитячих душах, щоб потім милуватися його паростками, а згодом і плодами!

У “Лісовій школі” ми отримали цікавий і корисний досвід.

Ми вчилися зберігати пам’ять, вчилися шанувати пам’ять. Своїми вчинками вчилися бути гідними життя і чину воїнів, які здобували незалежність нашої святої Землі.

За кілька кілометрів від “Лісової школи” на хуторі Воронуха є поле. Колись тут стояло сім хат, жили люди. Це поле береже для нас історію життя Феодосія Трофимлюка на псевдо Орел. Народився він в селі Кімната у заможній хліборобській родині. Зростав хлопчик сильним та хоробим. А коли виріс, став керівником Кременецького районного проводу ОУН. Був сміливим і відчайдушним. Якось у селі агентурно-бойова група НКВДістів влаштувала облаву. Вечеряючи в одній з хат, вони втратили пильність, залишивши зброю. Аж раптом увірвався Орел, схопив зброю і розстріляв розгублених ворогів.

Одного дня зі своїм заступником зайшов у справі до хати Павла Хмелюка на хуторі Воронуха. Не знав Орел, що тут небезпечно. Хтось зрадив... Хату оточили. Знайшов Орел можливість своєму заступникові вийти, а сам загинув. Його батьків заслали в Сибір, дружину заарештували, а двох неповнолітніх хлопчиків відправили в дитячий будинок. Де була їхня хата, там розорали

город, щоб і спогаду не лишилось про життя відважного воїна...

Завдяки пошуковій роботі Лілії Следзінської вдалося знайти людей, які пам’ятають про це. Встановлено місце, де загинув Феодосій Трофимлюк. Було заплановано, щоб учасники “Лісової школи” поставили безрезовий хрест на місці, де впав повстанець, та вшанували його пам’ять. Тут панував дух великої спільної справи, дух єдності. Єдності між нашим гуртом та між поколіннями. І діти теж це відчували і намагалися зробити все якнайкраще.

Дитячі душі — як ніжна і чиста ранкова роса. І від батьків, вчителів залежить, чи таку ж чисту душу збереже дитина, ставши дорослою. Будьмо гідним прикладом. Наші думки, поведінка, вчинки — ті маленькі цеглини фундаменту в житті наших дітей.

Оленка КОТЛЯР

2018 рік

...За короткий час наші таборами встигли побувати в Храмі Святого Юрія Переможця, помолитися разом із намісником монастиря отцем Полікарпом. Вони в захопленні були від Петриківських розписів, зроблених руками художниць із Почаєва Марії Шаповал, Валентини Сімашук та Світлани Климентової з Кривого Рогу.

Після мандрівки до пам’ятного хреста на хуторі Воронуха, де 1950 року в нерівному бою з енкаведистами загинув останній районний провідник армії УПА “Орел”, повернулися до місця розташування своїх наметів та навчалися під керівництвом Юлії Янчук малювати петриківкою. Оленка Котляр вчила дітей ліпити з глини свистунці.

Наталя Капінос навчала дітей українських народних та повстанських пісень.

Також до нас завітали гості з далекого Лондона. Це пан Левко Тимошук з дружиною Мирославою та синами Марком, Сергієм, Мартином-Северином, Денисом-Дмитром. Вони подарували нашим дітям футбольний і волейбольний м’яч та сітку, що її тут же прив’язали до дерев і організували волейбольні змагання.

Левко Тимошук роздавав цікаві книжки та диски з піснями, що їх виконував у Лондоні.

Лілія СЛЕДЗІНСЬКА,
голова РО ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка

Те, що нам судилося, — від Бога!

Із Іваном Ющуком ми близькі ще з 1953 р. — були однокурсниками української філології Львівського університету. Через рік журналістику відділили, але й далі деякі курси читали спільно. Якось складалося, що були приятелями, симпатизували один одному.

Потім довго не бачилися.

Тепер знову перегукуємося — часом листовно, але більше через Інтернет. Ділюся книгами. Зокрема рік тому Іван відгукнувся у газеті “Слово Просвіти” схвальною рецензією на мою книгу малих новел і притч “У Бога за пазухою” — це з часів повоєнних в Західній Україні, коли ще тривала жертвна боротьба за Українську Державність, — а як же діти, як школа? Близька Іванові тема, бо й сам пережив ті непрості часи...

До ювілею маю для Івана подарунок, який нагадає йому Львів — книга “Коливо”. Це розповіді про письменників, художників, композиторів, акторів, яких уже немає між нами.

Вітаю тебе, мій добрий друже Іване, цим ось віршем.

Спроба творення

Моєму другові зі студентських літ відомому мовознавцеві Іванові Ющук

Що неслава — над полями дим,
Слава — понад світом позолота:
Я прибивсь до гурту — йти за Ним,
Бо ж така до дива заохота!

І уже таємна правота
Виграє під вітром, наче грива,
І уже до сонця виліта
Віра у можливе й неможливе.

І уже сія понад межу
Небом подарована спротога:
Він сказав — а я перекажу:
Те, що вам судилося, — від Бога!

Я кажу кривому: “Встань і йди!”
Я кажу сліпому: “Встань, ти зрячий!”
На весіллі черпаю води
З джерела, — а то вино у чаші!

Дивно — бо розхмарилась пільма,
Рідна хата зодяглася в клечень:
Я ж іще невірний, як Фома,
Я іще не помину трьох зречень.

Я лиш при звичаююсь до гри
У високе, як небесні брами,
Та уже із Божих уст: “Твори!”
Слово, мову — власними устами!

Я прошу: “Це Божа правота,
Це Твої закони та скрижалі!”
Та уже із горла пророста
Крик чи пісня, горді та зухвалі.

Дивно — тільки постраху нема,
Славно як — Ти віруєш у мене!..
І вже я впрягаюсь до ярма —
На усе життя моє труждення!

І душа світліє, далєбі,
І моя зоря крізь хмари блима —
Наче я бажаю сам собі:
Будь щасливий! —
гасло нездійснене...

Микола ПЕТРЕНКО,
м. Львів

Світовий рекорд Івана Ющука

Ледве почувши, він запротестував:
— Це неможливо!
— Може, просто ніхто не пробував, —
спокійно відповів я.

Ідея була красивою і такою ж мірою нахабною.

Не знаю, чи є менш надійне підґрунтя для серйозної справи.

Варто було Іванові Пилиповичу ска-

До портрета Івана Ющука

зати своє “ні” категоричніше, й моя пішана хатка розсипалась би.

Йшов 1990 рік. У країні прокидався інтерес до української мови. Гості, що потяглися у наші краї, старанно вимовляли українські слова. Ми вдячно усміхались, але рідної мови ставало шкода.

Ось і придумалося видати підручник. У вигляді вкладки в “Однокласник”.

— На восьми журнальних сторінках? — опирався професор.

Я ж розумів: якщо не зробить Ющук — не зробить ніхто.

“Українська мова для початківців” вийшла у жовтневому випуску. Майже чотиритисячним накладом. Найкоротший у світі мовний посібник. Щоправда, книга Гіннеса рекорд Івана Ющука прогавила.

Проте — це її проблеми.

Сергій ЧИРКОВ

Подвижник

Такі люди, як Іван Ющук, у нас буквально на вагу золота. По-перше, першорядний знавець мови, незаперечний авторитет у всіх мовних питаннях. Талановитий педагог, який приохотив до вивчення нашого слова, зацікавив рідномов'ям багато молодих людей. А яка масова аудиторія з глибокою цікавістю (і практичною користю) слухала його, коли він вів авторську передачу, присвячену мовним таємницям, що була на каналі “Культура” Українського радіо. Шкода, що нині немає цієї передачі, — Ющук мав широкую аудиторію. І ці уроки державної мови від Ющука годі переоцінити. Хоч як парадоксально, але ситуація з українською саме в незалежній Україні не перестає бути загрозливою. Вона не тільки глибоко ненормальна, вона відзначається тотальним наступом російської на українську, брутальним потоптанням усіх національних цінностей. Безнаціональна влада нашої держави абсолютно глуха до всіх тих гуманітарних питань, що й складають основу буття повноцінної нації. Жоден із високопоставлених достойників не може гнівно повторити резонне запитання Черчилля: “То за що ж ми воюємо?!” І це — в час такого напруженого нашого протистояння “руському миру”!

Постать Івана Ющука сьогодні виразно бачиться поряд із такими подвижниками рідного слова, як Ірина Фаріон, Павло Гриценко, Лариса Масенко, Дми-

тро Павличко, Павло Мовчан, Олександр Пономарів, Дмитро Пилипчук, Любов Голота. На жаль, їх мало. І щось не видно молодих енергійних людей, що так само присвятилися б утвердженню нашої мови, боротьбі за піднесення її соціального престижу.

Окрема тема для розмови про “туди і дні” Івана Ющука — його перекладацтво, в котрому виразно помітно його симпатії до балканських літератур. Я особливо вдячний йому за переклад грандіозного роману Меші Селімовича “Фортеця”, що, на моє глибоке переконання, належить до найкращих творів усієї європейської літератури другої половини ХХ століття. Характерно, що перекладач Ющук спинив свою увагу саме на цьому творі, вибравши його для українськомовної інтерпретації.

З великим захопленням і подивом думаєш про цього архіскромного і роботяшого, мов бджола, чоловіка. І розумієш, наскільки біднішими ми були б без нього.

Михайло СЛАБОШПИЦЬКИЙ

Замість телеграм

Пан Іван був моїм викладачем в університеті. Чудова людина! Надзвичайно грамотний, чуйний і талановитий педагог! Міцного йому здоров'я та довгих років життя!

Злата БІНЕВИЧ

Завжди відчував до нього щирі симпатії, ба навіть більше, ніж симпатії. Блискучий розум, ґрунтовні знання, безкорислива любов до України, мила, м'яка делікатність й очевидна незрадливості обраному шляху. Вірилось його кожному

Дмитро Пилипчук, Дмитро Павличко, Іван Ющук,
Ольга Ходацька та Василь Василяшко

слову. Як його не любити? Їх, таких людей, було і є нині мало. Як їх не вистачає, просто душа розривається.

Микола КУЛЬЧИНСЬКИЙ

Просто — дякую! Від себе і від своїх учнів. Ми навчаємося за Вашими книгами, Іване Пилиповичу! Многая літа!

Світлана КОРЖЕНІВСЬКА

Добре пам'ятаю пана Ющука по Товариству української мови ім. Т. Шевченка ще в кінці “совка”. Він був членом Правління. Як член Головної Ради, міг відвідувати його засідання. Запальний, безкомпромісний, принциповий...

З роси й води ювіляру!

Валерій СТЕПАНЕНКО

Тільки його “Практикум з української мови” настільна книга для людей, які справді хочуть знати українську. Для мене честь мати Івана Пилиповича серед друзів на ФБ.

Ольга КАРПЕНКО

Захоплююсь Іваном Пилиповичем дуже давно... Ще з часу, коли я очолював підрозділ мовної політики в Мінкультури, і ми працювали групою, куди входив і Іван Пилипович, над Концепцією мовної політики держави. Стільки конструктиву, глибини, високої фаховості і твердої патріотичної позиції виявив він тоді, що я був у захопленні й зберігаю його всі ці роки. Радий нашому доволі частому спілкуванню, зустрічам на різних конференціях та імпрезах: завжди його присутність піднімає їхній рейтинг, значимість і вагомість! Спасибі Вам, Іване Пилиповичу!

Василь НЕВОЛОВ

Знаю цю родину від 1969 року. Працювала з дружиною Івана Пилиповича світлою пам'яті Ольгою Ющук у видавництві “Здоров'я”. Прийшла я туди одразу після закінчення університету, тобто з теоретичними знаннями, але без практичних навичок. Треба сказати, в університеті ми не проходили курсу літературного редагування. Пані Ольга як старша колега допомагала мені опановувати його премудрості. І навчала не тільки шанувати Слово, а й не забувати, хто ти й звідки походиш. Створювала ауру українськості, що було на той час ой як небезпечно. У редакції утворився своєрідний колектив реліктових редакторів, хоча медичну літературу видавали переважно російською. Та й більшість працівників розмовляли російською. Я не чула жодного російського слова від неї. Вродлива, розумна, ерудована, спокійна, доброзичлива... А ще — чудова мати й дружина. Дуже хвалила чоловіка: мовляв, виховує сина й доньку. Одне слово, справжня українка. Рано пішла в засвіти. Поховали ми її на Лісовому кладовищі. Земля їй пухом.

Віра КУЛЬОВА

Іван Пилипович Ющук — наш славний земляк, волинянин. Беручи до рук його підручники, згадую про це і пам'ятаю. І не лише я. Його навчальні книги — завжди чіткі, зрозумілі, творчо осмислені й переконливі. Справді-таки: Учитель учителів! Низький уклін! Пошли, Господи, Многії літа!!!

Ніна ГОРИК

Найважливіше ще попереду

У свої 85 Іван Пилипович ЮЩУК, відомий громадський діяч, член Головної ради ВУТ “Просвіта”, професор Київського міжнародного університету, повен невичерпної енергії, творчих планів і просвітянських проектів. Він розплановує і цінує як найдорогоцінніший дар кожену хвилину прожитого дня: лекції в університеті, робота над новими підручниками, написання статей у наукові видання і пресу, засідання в Координаційній раді з питань застосування української мови в усіх сферах суспільного життя України при Міністерстві культури України. А ще візити до владних кабінетів, де треба вирішувати ті питання мовної політики, які за обов’язками мала б виконувати численна чиновницька рать. І всюди він встигає, усіх, з ким має справу, прихилиє на свій бік. І навіть того дня, коли ми домовилися про інтерв’ю, попри вихідний, він прибув у зазначений час.

— Іване Пилиповичу, як Ви, попри свої роки і навантаження, все встигаєте?

— Дуже просто: треба любити життя й постійно тренувати свій мозок. Я читав в американського психолога, що у нас 100 млрд клітин і кожна клітина має 15 тисяч відростків. Це значно більше, ніж у Всесвіті планет.

Отож така методика впорядковує нейрони, що є в людській голові. Цьому допомагає постійне навчання, осмислення подій і явищ. Давно доведено, що людина, яка вчилася так, як треба, має кращі нейрозв’язки, а організм керує мозок! За таких умов біоенергетична система людини не дає збоїв. Хтось може навести інші приклади, але за тим стоять шкідливі звички, лінь, відсутність прагнень до знань, краси, інтелектуального задоволення. Або ще якась хвороба, яка від організму не залежить. Тобто успішне і плідне життя, а для мене це наука, громадська робота, — результат кращої організації керування організмом.

Якось читав камерні записи Василя Стуса і був вражений, як над ним знущалися. Але він вийшов з двоюбою перемогою, бо Дух людський створюється в голові. На жаль, нинішня школа про це не дбає, вона вимагає зазубрювання, а не розуміння.

— А Ваша школа, а потім вища, теж ішли цим шляхом? Тоді як Ви стали тим, ким є нині?

— Читати я навчився ще до школи, замість Букваря чи читанки мав українськомовну Біблію в перекладі Пантелеймона Куліша, Івана Пулюя і Івана Нечуя-Левицького. Закінчив сільську школу: спочатку чотири класи в рідному селі, п’ятий-сьомий у сусідньому, а восьмий-десятий — в Устилузі, що стоїть на Бузі. Щодень доводилося долати 10 кілометрів (туди і назад), щоправда, на трофейному німецькому велосипеді, а взимку — пішки.

Під час німецької окупації в селі запрацювала “Просвіта”, яка дбала і про книгозбірню. Мене приваблювала науково-популярна література, особливо фізична хімія, математика. У школі розв’язував усі задачі. Таким завзятим був ще Олександр Шварцвальд, який потім змінив своє прізвище на якесь білоруське. От ми тільки вдох і приходили в школу з розв’язаними задачами.

До речі, таким вдавсь і мій син, який давно вже живе і працює в Німеччині. У десятому класі він посідав перші місця з фізики на всеукраїнських і міжнародних олімпіадах. Не обділена математичними здібностями і донька, яка живе і працює в Києві. І онуки теж! Але найго-

ловніше — всі вони українські патріоти.

Після школи вступив до Київського держуніверситету. Згодом зрозумів, що там не та фізична хімія і покинув навчання. До того ж викладання всіх предметів вели на “общепонятном”. А мені легше було спілкуватися навіть польською, хоча російську теж знав. У школі воєнну підготовку вів відставний сержант Червоної Армії, росіянин, якого прислала Москва. Від нас він суворо вимагав “панімати своє”, я ж протестував — пропускав його уроки. Але відразу до насилля над особистістю не відбила у мене бажання знати мови інших народів. Вищу освіту я все-таки здобув у Львівському університеті, на факультеті слов’янської філології. Володію майже всіма слов’янськими мовами: польською, чеською, сербською, хорватською, словенською, верхньолужицькою...

— І куди ж Ви, філолог-поліглот з природними математичними здібностями, подалися?

— У сільську школу, де викладав крім української мови та літератури ще й хімію (за браком учителя з цього предмета). Згодом, через два роки Львівський університет рекомендував мене в аспірантуру при Інституті літератури ім. Тараса Шевченка АН УРСР як славіста. Під час роботи і навчання зібрав багатющий матеріал й успішно захистив кандидатську дисертацію “Т. Г. Шевченко в літературах народів Югославії”. Але надалі мені не судилося займатися літературою: література, мовляв, — це ідеологія, а я “ідеологічно непевна людина”, казали мені.

— І Ви розділили долю шістдесятників?

— Відверто кажучи, мене минула чаша сія. Але довго був безробітним. У цей час перекладав книжку зі словацької. Якось головний редактор журналу “Українська мова і література в школі” (тепер — “Дивослово”) письменник Прокіп Дмитрович Мисник за рекомендацією знайомої з Міністерства освіти Надії Коваленко відважився взяти мене завідувачем відділу методики мови. Тут я пройшов справжню мовну і редакторську школу. А далі, майже 30 років, — викладання української мови в Київському державному педінституті іноземних мов, і 25 років — у Київському міжнародному університеті. Нині мої студенти — ваші колеги, майбутні журналісти. Ось так я став мовознавцем.

— Неодноразово доводилося спілкуватися з багатьма вчителями в міських школах і на периферії, всі вони, як тільки-но згадаєш Івана Ющука, дуже високо відгукуються про Ваші підручники...

— Я намагаюся робити максимум з того, на що здатний. Для школи склав не один підручник для всіх класів. Зокрема написав книжку “Українська мова в школі”. У своїй роботі базуюся на методиці німецького педагога XIX століття Адольфа Дістервега. На ній виховано німецьку націю, через те вона дуже відрізняється від інших. У їхній школі вчать мислення. Кажуть, що поганий той вчитель, який дає тільки готові знання. Учнів чи студентів треба змушувати добувати знання, вчити мислити, спостерігати, спостерігати і ще раз спостерігати. І робити висновки. Ще раз наголосую, що майбутнє за освітою, яка розвиватиме мислення.

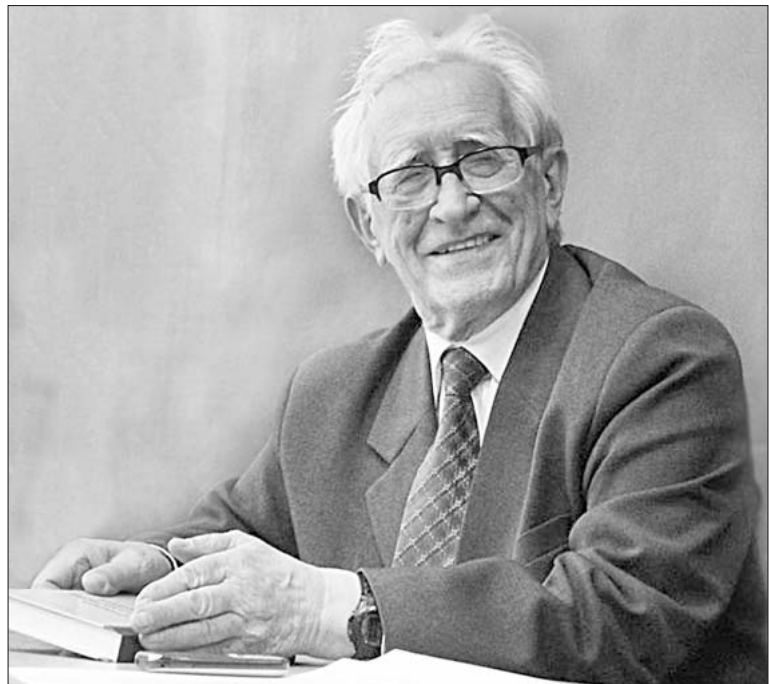
Зараз пишу підручник для 11 класу і дивуюся, яку маємо паршиву програму. У ній немає жодної логіки. Тому я переконуватиму, захищатиму логічність викладу матеріалу — дитина вчитиметься логіки саме через мене.

Мова в собі несе логіку. Наші предки тисячоліттями її відшліфовували і закладали в мову. Мова — система систем. Кібернетика побудована на мовних законах. І треба, щоб кожен вчитель української мови це розумів. Не можна допускати до школи такі програми, які притлумлюють, глушать інтелект дитини. Звідси — світоглядні, цивілізаційні орієнтири, рівень культурного розвитку.

— Ми нещодавно відзначили чергову річницю незалежності. Але проблем і особистісних, і на рівні держави, нації не стало менше. І річ не лише в зовнішньому ворогові, який ніяк не змириться з незалежністю України. В цій ситуації освітня галузь особливо гостро відчуває недостатню увагу з боку нашої влади...

— У мене щодо цього своя теорія. Наша незалежність збіглася з переходом від феодалізму (соціалістичний лад був фактично тим же феодалізмом, тільки вищого ступеня) до капіталізму. Якщо Франція переходила від феодалізму до капіталізму під час Великої французької революції, то в них до влади прийшла переважно національна, французька буржуазія. Так чи інакше французькі буржуа думали про свій народ, дбали про національні інтереси. А в нас при владі залишилися ті, що засилалися в Україну впродовж століть для колонізації, для проведення імперської московської політики. А з деякого часу дедалі впливовішими стають і міжнародні сили. Вони були і залишаються чужорідним елементом українського суспільства.

У руках чужинців опинилися фінанси, найприбутковіші галузі економіки, культура. Під

їхні інтереси вибудовували всю систему нашої освіти. Преса, радіо і телебачення перейшли в їхні руки і стали обслуговувати нуворишів. Тотальне зубожіння українців з одного боку й організовані банкрутства бюджетоформуючих підприємств обмежували можливості гармонійного розвитку людини. Одне за одним почали банкрутувати наші видавництва, газети. Водночас на російськомовному інформаційному продукті це не так позначилося. Бо Москва, та й міжнародний капітал розуміють, що попереду поневолення народу, країни мусить іти їхня інформація, їхня пропаганда, їхня система освіти. Досвід колоніальних держав і нинішня українська дійсність доводять, що чужа буржуазія, а надто її вища форма — олігархат, не зацікавлені в розвитку залежного від них народу. Малоосвіченого, позбавленого свого національного “Я” легше експлуатувати й отримувати надприбутки. З панівним становищем чужинців в Україні і їхньої обслуги — зманкуртизованих “малоросів” пов’язана не лише нинішня економічна політика, а й культурна, освітня, міграційна, демографічна...

Звідси випливає не до кінця розв’язана за 27 років незалежності України проблема національної свідомості. Це засвідчує, з якою легкістю на перших порах Росії вдалося анексувати український Крим і розв’язати кровопролитну війну на Донбасі. Це те, що важко або й неможливо було б зробити Москві з Польщею, Литвою чи Францією. Бо там національні почуття плекали не одне століття, у той час як для українців самі слова “нація”, “національна держава” були табуовані. Треба, щоб наші громадяни знали і пам’ятали: Україна — національна держава українців, інакше вона не мала б підстав для існування (протиляжне, між іншим, хоче довести нам і світу Путін). Інше ставлення — любов до свого народу, його історії, мови мала б виховувати наша школа, батьки, вся система державної влади.

— Тобто те, що Ви не втомно й цілеспрямовано робили і робите впродовж усього життя як громадський діяч, викладач, науковець...

— Моє життя віддане освіті. Мій професійний, творчий доробок — підготовка і видання підручників з української мови для всіх класів середньої шко-

ли — з п’ятого до одинадцятого. Відгуки від колег на пророблену роботу були тільки позитивні.

Працюючи над тим чи тим підручником, завжди дотримуюся позиції, що треба поважати учня і вірити в його розуміння, щоб він усвідомив ці правила. Тому щоразу, коли викладаю правило в підручнику, намагаюся уявити себе в певному класі в ролі учня.

— Скажіть як освітянин із великим досвідом практичної роботи: які найголовніші вимоги до методики викладання будь-якого предмета чи то в школі, чи виші?

— У дітей, молоді треба змалечку виробляти потяг до самостійного мислення, до творчості, розвивати їхню уяву. Саме так можна виростити талант. Пригадую з власної молодості. Як уже розповідав, до школи добиратися було далеко. Щоб скоротити дорогу, завжди вигидав і розповідав своїм товаришам якісь неймовірні химерні історії. Повернувшись додому, вів щоденник, який став чудовим елементом самодисципліни. Вдавався і до художньої творчості — писав художні твори. Як відгомін моїх давніх творчих поривань — дві повісті для дітей: “Троє на Місяці” і “Якось уранці”. І перша, і друга, що порівняно недавно з’явилася, дістала схвальну оцінку критики. Але зрештою до таких варто зараховувати і десятки моїх підручників.

— Громадська, просвітянська робота теж є яскравим виявом творчості.

— Ви маєте рацію. Тут я мав би розповісти про те, як на зорі нашої незалежності ми творили Клуб шанувальників української мови, який разом з іншими нечисленними громадськими організаціями став предтечею РУХу, як засновували Товариство української мови і відроджували Товариство “Просвіта”. Все це було, ми працювали не покладаючи рук, бо вірили у майбутнє України, майбутнє своїх дітей. Нині, попри все, ми виборили незалежну Україну. Але найважливіше для нас ще попереду — виховання освіченого, мислячого, свідомого свого призначення українця.

Спілкувався
Микола ЦИМБАЛЮК

Костянтин ЛЯМЩЕВ, старійшина Запорозького патріотичного козацтва “Запорозька Січ”, член обласного правління ЗООБУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка, м. Запоріжжя

Мова забезпечує єдність етносу, розчленованого державними кордонами, розділеного простором, розмежованого соціальними, політичними, релігійними чинниками. Для єдності народу значення мови — зразу за значимістю крові. Мова забезпечує нормальне функціонування національного організму в усіх його виявах — політичному, економічному, культурному та ін. Мова — головна ознака нації, її інформаційний код. Мова у політичному сенсі є інтегруючим чинником нації, запорукою єдності суспільства, міцності державного організму.

Якщо в етносу немає своєї мови, він не має достатніх підстав називатися окремим народом, а тим паче нацією, отже, немає підстав для претензій на самостійну державу. Ще 2000 року Джеймс Мейс застерігав нас: “Це сувора діалектика — щоб піти далі, треба знати, звідки йти. Щоб стати європейцем, треба стати українцем. Щоб стати громадянином світу, треба стати українцем і європейцем. І цей шлях самоідентифікації треба пройти. І починати сьогодні і тепер, бо завтра буде пізно”.

На шляху до своєї державності Україна зазнала значних утисків через заборону мови з боку Росії, Польщі, Румунії, Австро-Угорщини. Дослідники нараховують 58 таких заборон, починаючи з 1627 року і закінчуючи 1990 роком, коли Верховна Рада СРСР ухвалила Закон про мови народів СРСР, де російській мові надано статус офіційної.

Існування української мови несло загрозу єдності імперій. Російська та радянські імперії вперто, протягом століть, провадили русифікацію українського народу, накладали заборони на українську мову. Нищення мови та руйнування української спіль-

Українська мова як чинник національної безпеки української держави

Нації утворюються переважно за двома принципами — етнічним і політичним як громадянство. В Україні наявні обидва принципи, але домінуючий — етнічний.

У своєму розвитку людство пройшло низку форм об’єднання в етнічні спільноти: рід, плем’я, народність, нація. На кожному з цих етапів мова забезпечувала цілісність спільноти, була засобом передавання набутого досвіду в пізнанні світу, ставала одним із основних об’єднувальних чинників при творенні спільноти вищого рівня.

Доля кожного етносу (народу) органічно переплетена з долею його мови. Історія засвідчує численні приклади того, що зі зникненням мови зникає й етнос. Мова — органічний атрибут народу, без мови нема народу.

ноти проводилось і через асиміляцію українського населення та масове переселення росіян на українські землі.

1734 рік — у таємній інструкції імператриця Анна Іванівна правителів України князю О. Шаховському наказала всіляко перешкоджати українцям одружуватися з поляками та білорусами, “а побуждать их и искусным образом приводить в свойство с великоросами”.

Інший метод русифікації України, який використовувала радянська влада, — це заохочення переселення в Україну російських фахівців, а українських — в Росію (“плідний обмін фахівцями” між республіками).

Русифікація УРСР виражалася також у збільшенні відсоткової кількості росіян у населенні: з 9,23 % 1926 року до 22,07 % 1989-го.

Згідно з переписом 2001 року, 85,2 % етнічних українців назвали рідною українську мову, а 14,8 % українців вважали рідною російську, абсолютна більшість яких була зосереджена на сході та півдні. Саме в цих областях колишня радянська пропаганда досягла найбільшого успіху, впровадивши в ментальність значної частини місцевих українців сприйняття російського народу як братнього, а співвітчизників західних областей як ворожих бандерівців.

За даними дослідження Цен-

тру Разумкова, 2016 року освіту українською мовою отримували 90,8% школярів. Дослідники визначили відсоток використання мови у містах України. Так, українською мовою більше говорять у Луцьку — 97%, менше в Запоріжжі — тільки 3%. Донецьк, Луганськ і Крим не потрапили в дослідження через окупацію.

Вивчали також і ситуацію серед кав’ярень і ресторанів. Тільки 58% подібних закладів мають вивіску українською мовою, 63% надають меню державною мовою і тільки в 53% кав’ярень і ресторанів з клієнтами спілкуються українською.

Головною причиною таких показників автори дослідження вважають так званий мовний закон Ка-Ка.

Стримуючим чинником впровадження державної мови є також реклама, де вибір мови визначає замовник і нерідко не на користь державної. Ще один потужний стримуючий чинник — сфера обслуговування.

Незадовільний стан і з українськомовною пресою.

Отже, українська мова потребує рішучого захисту з боку держави. Ухвалений Закон України “Про освіту” встановлює: мовою освітнього процесу в закладах освіти є державна мова.

Освіта має стати основним джерелом вивчення державної мови, історії України, звичаїв народу, виховання любові до рідно-

го краю, патріотизму, сучасних модернових знань.

Із 1 вересня 2018 року для початкової освіти почалося навчання учнів за програмами 12-річної повної загальної середньої освіти.

Нині у Запоріжжі функціонують 72 українськомовні школи, 36 російськомовних шкіл, 8 шкіл із кількома мовами викладання. 2016 року під тиском Запорізької “Просвіти” ім. Тараса Шевченка було ухвалено “Програму розвитку і функціонування української мови у Запорізькій області на 2016—2020 роки”. Аналогічну програму ухвалили і в Запоріжжі. За період її реалізації на 8,4% збільшився контингент учнів, які навчаються державною мовою. У 2017/2018 навчальному році 39022 учні навчалися українською мовою (61,3% від загальної кількості учнів); 24 767 учнів — російською мовою та мали змогу вивчати державну мову як предмет (38,9%); 4247 учнів (6,9%) навчалися у школах із кількома мовами викладання. Більше половини російськомовних шкіл із 1 вересня 2018 року започаткували перші класи українськомовними, але є й такі, які не започаткували жодного українськомовного класу. Директори цих шкіл посилаються на побажання російськомовних батьків, серед яких чимало манкуртів (зросійшених українців, вірмен, циган та ін.), які не мають жодного стосунку до росій-

ської національної меншини. Отже, фактично чиниться мовчазний опір впровадженню державної мови у освітніх закладах.

У проєкті Закону України №5670-д від 09.06.2017р. “Про державну мову” передбачено усунення існуючих прогалин у законодавстві про державну мову, Дай Боже, щоб закон був ухвалений до 150-ліття Товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка (8 грудня 2918 року). Але й тут держава може зіткнутись зі спротивом його впровадження в суспільні відносини, бо в Україні ще не сформувався чіткий механізм впровадження Законів України (зокрема і Конституції України), контролю їх виконання та покарання за невиконання законодавства.

Нині актуальним гаслом України має стати: армія, мова, церква, законність!

Українська мова — символ української державності, так вважають 70% наших громадян. Так вважали й ті, хто нашу мову століттями знищував. Згідно зі статтею 20 Конституції України, Державними символами України є Державний Прапор України, Державний Герб України, Державний Гімн України. Дивно, але Державна Мова України як основний державотворчий чинник не увійшла до символів держави, хоча вона має право посідати перше місце серед Державних символів України. Українська мова відіграє основну консолідуючу роль у державі та є чинником національної безпеки України.

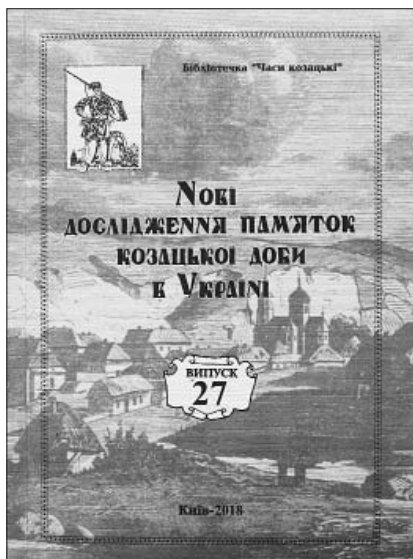
Не буде української мови — не буде України як держави.

Отже, фактично державними символами України є Державна Мова України, Державний Прапор України, Державний Герб України, Державний Гімн України.

Дослідження історії українського козацтва триває

Анатолій ЗБОРОВСЬКИЙ

Нещодавно в серії “Бібліотечка “Часи козацькі” Науково-дослідного центру “Часи козацькі” і Центру пам’яткознавства НАНУ й Українського товариства охорони пам’яток історії та культури вийшов друком 27 випуск збірника наукових статей “Нові дослідження пам’яток козацької доби в Україні” (відповідальний редактор видання — директор Центру пам’яткознавства НАНУ і УТОPIK, кандидат історичних наук Олена Титова). Видання містить матеріали 27-ї однойменної науково-практичної конференції, яка цьогоріч відбулася в Києві. Науковці і краєзнавці з Києва, Дніпра, Запоріжжя, Миколаєва, Житомира, Львова, Полтави, Сум, Тернополя, Хмельницького, Черкас, Чернівців, Чернігова та інших міст України, а також Ерзуруму (Туреччина), Мінська (Білорусь) і Франкфурта-на-Одері (Німеччина) висвітлюють різні аспекти новітніх досліджень історії українського козацтва, розповідають про результати археологіч-

них розкопок, пам’яткоохоронну роботу, аналізують політику, військове мистецтво й озброєння козаків, розглядають церковну і фортифікаційну архітектуру, писемні джерела і питання історіографії. В окремі розділи виділено тюркологічні дослідження і гіпотези та повідомлення.

Видання адресоване науковцям, краєзнавцям і всім, хто цікавиться історією України й українських козаків.

Марія ПОРОХ, м. Косів

Про історію та красу свого краю, своє дитинство і родину, відомих людей свого маленького містечка з великою любов’ю не раз розповідала мені моя шира і добра приятелька Аделя Григорук (Гавриш) — педагог, науковець, журналіст, українська письменниця родом із селища Обертин Тлумачького району на Івано-Франківщині, котра тепер мешкає в Косові.

А нещодавно мою душу потішив авторський примірник книжки “Обертин у постатях” з історично-краєзнавчої серії, запланованої 2015 року з нагоди 600-річчя першої літописної згадки про Обертин.

Щоб видання дійшло до читачів, його упорядники Світлана Яцик і Роман Яцик здійснили тривалу і нелегку пошуково-дослідницьку роботу.

Світлана Олексіївна родом із Рівненщини, працювала в Коломиї, а тепер мешкає в Обертині. Її настільки захопила історія селища, що вона задумала зібрати відомості про людей, які творили і творять його славу, тим більше, що вже має немалий досвід подібної роботи: упорядкувала п’ять видань про Обертин.

Роман Антонович — педагог, учитель Обертинської школи, відомий в області краєзнавець, ав-

Ними славиться Обертин

тор численних публікацій у пресі, упорядник видань про Обертин, для якого вивчення рідного краю стало не просто захопленням, а важливою складовою професійної діяльності.

Як же треба любити свій край, щоб по кріпках збирати матеріал про нього, записувати розповіді старожилів, перебрати численні архівні документи, зібрати поіменні списки, фотографії (зокрема — старі, архівні), впорядковувати написане, щоб залишити в людських серцях добрий слід і гарну пам’ять.

І ця праця людей із чесною позицією увінчалася успіхом.

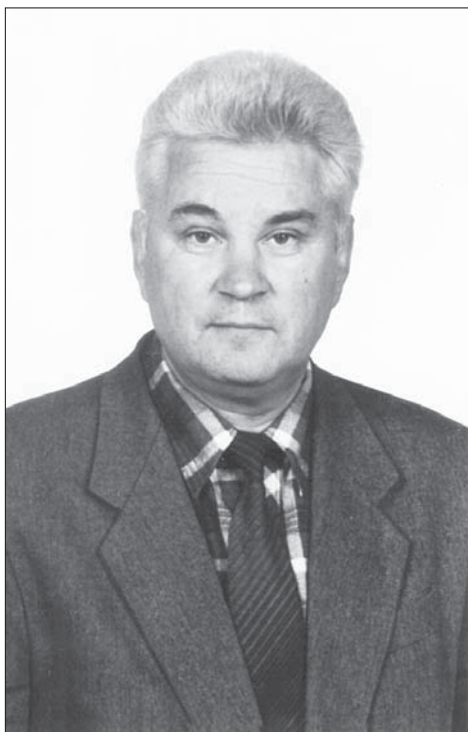
“Обертин у постатях” — видання, присвячене історичним особам, відомим талановитим працьовитим людям, яскравим особистостям Обертина. Перед читачем постали односельці, відомі та невідомі, знані, а може, і вперше почуті. Хочеться, щоб про них не забували і сучасні покоління, і майбутні.

Книжка вмістила в себе основні розділи: “Що в імені твоє” — 69 енциклопедичних статей, що відображають короткі життєві й творчі шляхи обертинців, уродженців та тих, які постійно живуть чи жили в селищі, котрим присвоєно високі уря-

дові нагороди, наукові та почесні звання; “Люди і долі” — переклади спогадів, нарисів, окремих статей із книг, газет, журналів, сімейних архівів про обертинців, про яких ідеться у першому розділі; “І душа озветься словом” — вірші про односельців, згаданих у виданні. В іменному покажчику 466 прізвищ, згаданих у книжці, що суттєво розширює її зміст.

У виданні органічно поєднали історію і сучасність, задля чого вивчили багато джерел, за що завдячуватиме її упорядникам не тільки нинішнє, а й прийдешнє покоління мешканців Обертина.

Книжка не була б такою цікавою, якісно виданою, якби не висока фаховість, сумлінність і старанність літературного редактора Оксани Стефанівської, а також фотографів Дмитра Атаманюка та Миколи Гудими, графічного дизайнера Миколи Іванотчака та працівників видавництва “Нова Зоря” м. Івано-Франківська. Як зазначає Оксана Стефанівська, “...сподіваюся, що це видання матиме продовження, тому що кожне покоління народжує своїх патріотів, і нам є з ким йти, є чим засівати ниву — благодатну і свою, таку рідну та щедру на таланти”.

Пан Юрко

Б'є не слабше від картечі
Пан Юрко “Просвіту”, —
І у груди, і у плечі
Всю її еліту.

Товариство це повинно,
За його словами,
Вже займатися невпинно
Іншими ділами.

Бо, мовляв, стоїть тепера,
По страшнім терорі,
Самостійна, світла ера
В нації надворі.

А “Просвіта” — всі старцюги,
Молодь не пускають,
Перед владою у дуги,
Знай, себе згинають...

Раз, і два, і три, вчетверте
З присмаком отрути
Кпинить: — Краще їй умерти,
Ніж такою бути!

— Ми, — в одвіт йому, — не цяці,
А як ти із жаром —
Теж зголошуйся до праці
У “Просвіті” даром!

Роман ПАСТУХ. 3 натури

Від автора. Читаю Вас регулярно і тішуся, що маємо таку цікаву і правдиву українську газету, яких у нас досі, на жаль, мало. Позаяк їй, на мою думку, потрібно більше гумору і сатири, надсилаю добірку своїх веселин.

Про свою творчість. Працюю на трьох творчих верстатах: у журналістиці, літературі та краєзнавстві. Член НСПУ, НСЖУ, НСКУ. Автор понад 4 тис. пресових публікацій у близько 50 часописах України і діаспори, 70 книг, зокрема трьох збірок веселин. Володар звання “Апостол сміху” газети “Веселі вісті” за 2000 р.

На лиці його гнівному
Блиснула зловтіха:
— Ви гадаєте, дурному
Я утік із міха?!

Олігарх

Найбільшого в країні олігарха
Рішилась потривожити листом,
Неначе найяснішого монарха,
Стара бабуса — скромно й лагідком.

— Я мушу операцію на очі
Перенести, але катма грошей,
А олігархи менші — неохочі
Підтримати в біді простих людей.

Як ваша ласка, допоможіть небозі
Пошвидше хоч би гривнями стома,
І я знайду їх, мовби на дорозі,
Бо жде мене інакше повна тьма...

Десь через рік, не менше, їй додому,
Уже сліпий, доправили одвіт:
— Мені приємно власноруч, самому
Сердечний надіслати вам привіт.

А щодо вказаної вами такси,
То не морочте, бабо, голови:
Мій капітал — на сто відсотків “бакси”,
А гривень я не маю, як і ви!

Наш

Наш такий я від роду довіку,
Що й у сні не побачити вам,
І святого, на сміх та публіку,
Ворогам розпинати не дам!

Хай на світочів наших огуду
Вони мечуть, поганці, як дріб,
Але знайте: я їм не забуду
Цього, доки не ляжу у гріб!

З калинової нашої мови
Норовлять залишити кістки,
Та на них я ще стисну, братове,
Непомітно тверді кулаки!

Як знущатись полізуть ордою
Над матусею, напоготів
Я ношу неодмінно з собою
У душі спопеляючий гнів!

А коли вони нашій державі
Оголосять, не дай Біг, війну,
Вірний предків нескорених славі,
Я їх перший тихцем проклену!

Тин мій — це неприступна фортеця,
Що ховає надійно мене,
А тікати якщо доведеться,
То і дідько не наздожене!

Зцілювач

У набитій знов великій залі
Зцілювач наступний виступа,
І дарма, що ціни — небувалі:
Неміч-бо ніколи не скупа.

Перед ним такі самі прибуди
Лікували хворі тіло й дух,
А новий зі сцени легко буде
Від майбутніх зцілювать недуг.

Говорив він мудро й без упину.
Але встала жіночка одна

І сказала, плачучи в хустину:
— Нас цікавить лекції ціна.

Хто від неї поміч діждався,
Ви конкретно й чесно доведіть,
Бо народ уже засумнівався,
А в окремих скупчилася їдь...

— Хай ніхто з вас сумніву не має, —
Озираю він залу і її, —
Перш за все найбільше помагає
І мені, і всій моїй сім'ї!

Сміливець

Якби я не боявся піднести слово
Ув обороні рідної землі,
То ворогам її відняло б мову!
А втім, ми люди скромні і малі...

Якби я не боявся піти в атаку,
Йй-Богу, фронт би міг прорвати сам
І мчати уперед без переляку!
Та пальму слави іншому віддам...

Якби я не боявся раз чи двічі
За правду заступитись од брехні,
Здобув би вже всі риси чоловічі!
Признатись мушу, лячно щось мені...

Якби я не боявся від бандита
Порятувати жінку чи хлоп'я,
Пішов би він давно у землю гнити!
Тільки ця справа, знову ж, не моя...

Якби я не боявся критикнути
Хоча б одного з армії чинуш,
Не зупинив мене б і кат прелютний!
Але я, знаєте, обачний муж...

Якби я не боявся вийти з хати
Вночі поглянути, чи не горить,
Я, певно, міг би й вовка упіймати!
На щастя, я прогавив слухну мить...

Якби я не боявся набити пику
Собі самому, що завжди боюсь,
Могутнішого ви б не чули крику!
Однак я й цього не зроблю. Чомусь...

м. Дрогобич

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом! ПЕРЕДПЛАТА—2018

Нині триває передплата на 2018 рік
на періодичні видання за друкованим
Каталогом видань України «Преса поштою».

Наш поштовий індекс — 30617.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор

Любов ГОЛОТА

Редколегія

Любов ГОЛОТА (голова),

Ярема ГОЯН,

Павло МОВЧАН,

Олександр ПОНОМАРІВ,

Іван ЮЩУК

Заступник головного редактора

з виробничих питань

Наталія СКРИННИК

278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар

Ірина ШЕВЧУК

Відділ культури

Едуард ОВЧАРЕНКО

Відділ коректури

Тетяна ЩЕРБАК

Ірина СТЕЛЬМАХ

Комп'ютерна верстка

Ірина ШЕВЧУК

Володимир ЖИГУН

Інтернет-редактор

279-39-55

Черговий редактор

Едуард ОВЧАРЕНКО

Бухгалтерія

279-41-46

Адреса редакції:

вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net

http://slovoprosivity.org

http://prosvitanews.org.ua

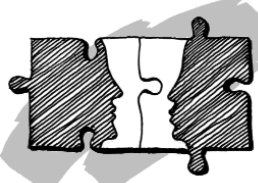
Надруковано в ТОВ «Мега-Поліграф»,
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 12/14.

Загальний наклад у вересні — 12 800

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов'язкове.
Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

Боронімо, оберігаймо українську цивілізацію від зовнішніх і внутрішніх агресорів!

Василь ЛИЗАНЧУК, доктор філологічних наук, заслужений професор Львівського національного університету ім. І. Франка

Ментальність, як і цивілізація, невіддільна від взаємодії людей із соціокультурним середовищем і природно-географічним ландшафтом, у межах яких вона зароджувалася, формувалася й утверджувалася. “Ментальність є стрижнем української цивілізації як об’єктивно існуючої реальності, контури якої склалися історично в межах етнічної території українців”. Ментальне обличчя української цивілізації з її сильними і слабкими сторонами сформувалося історично. Я. С. Калакура, О. О. Рафальський та М. Ф. Юрій дослідили еволюцію ментального образу українців від найдавніших часів до сьогодення.

Княжа доба — Києво-Полянська, а відтак Києворуська держава, тобто давньоукраїнська (“це період активного творення владно-політичного менталітету українців, його еволюції під впливом християнізації і візантизації Руси-України, формування основ етнічної самосвідомості та уявлень українців про картину світу, суспільство і соціальну стратифікацію”); ці ознаки ментальності розвивалися у Галицько-Волинській державі та українському сегменті Литовсько-Руської держави. Козацько-гетьманські часи започаткували глибинні зміни в ментальності українців, у способі їхнього життя, мислення і світосприйняття. Українство відчувало свій генетичний зв’язок з усією попередньою історією, поновому усвідомило себе прямим правонаступником Києворуської держави. Доба Австро-Угорської та Російської імперій, з *одного боку*, формувала синдром мазепинства, прагнення до автономії, незалежності й соборності, а з *другого боку*, “козубеївщину”, “пушкарівщину”, “московільство”, “малоросійство”, “меншовартість”, “подвійну лояльність”.

Перша світова війна, Українська революція, відновлення державності України “висвітлили всю гаму національного характеру українців, його сильних і слабких сторін” — козацько-лицарські риси: працьовитість, хоробрість, героїзм, волелюбність, демократизм, миролюбність, толерантність, незлопам’ятність, бережливість, терпимість; негативні риси — національний інфантізм, надмірний індивідуалізм, поєднаний зі схильністю до анархізму, відчуття ущербності, зверхність особистих інтересів над загальнонаціональними, намагання видавати бажане за дійсність, конформізм, брак дисциплінова-

Нинішня російсько-українська війна — це війна морально-духовних, національно-громадянських, світоглядних, гуманістичних цінностей; це — війна цивілізацій. Доктори історичних наук, професори Я. С. Калакура, О. О. Рафальський і М. Ф. Юрій у ґрунтовному науковому дослідженні “Ментальний вимір української цивілізації” (2017) наголо-сили, що, маючи локально-регіональний і порубіжний характер, українська цивілізація всіма своїми компонентами історично і культурно укорінена в західноєвропейську класичну цивілізацію, є одним із її давніх сегментів. У міру євроінтеграції України, її адаптації до культурно-ментальних стандартів і духовних цінностей країн ЄС при неухильно-му збереженні та примноженні національних традицій і самобутності українці дедалі більше утверджуватимуть позитивні риси свого менталітету. “Менталітет — це спосіб мислення і світосприйняття, історично укорінений у свідомість, поведінку, традиції, побут, звичаї багатьох поколінь. Саме в ньому акумулюються душа і характер народу, його традиції і свідомість, мова і культура, помисли й ідеали, вдача і моральні цінності, духовність і світоглядні орієнтири”.

ності, протистояння політичних і релігійних орієнтацій, намагання перекласти вину на іншого. Про ці особливості ментальності треба знати, але не можна їх перебільшувати, як це нині часто роблять ЗМІ.

Більшовицький режим, московська окупація і комунізація принесли в український життєвий простір чужу цивілізацію. Експропріація приватної власності, колективізація села, голодомори, масові репресії, “советська цивілізація”, зміна генофонду, деукраїнізація травмували ментальність українського народу, адже в СРСР процвітали ігнорування прав і свобод громадян, бездуховність, безбожництво, псевдосправедливість, стукацтво, нашіптування, патерналізм, деградація особистості, психологія рабства, кар’єризм, бідність, корупція, контрабанда, злочинство тощо. Глибоку морально-психологічну травму ментальності українців завдала Друга світова війна, сталінізм, брежнєвщина, адже процвітала подвійна мораль, лицемірство, фальш, демагогія, беззаконня, кумівство, класова ненависть, підлабузництво, продажність, обдурювання... Засуджували честь і гідність, доноси вважали патріотизмом, а доброту, милосердя, добродієвність, працьовитість замінили на “класову пильність, комуністичну мораль”, які породжували страх, недовіру, тривогу, підступність, поглиблювали маргіналізацію, малоросійство, совковість.

“Відновлення державної незалежності України, пострадянські трансформації, Помаранчева революція і Євромайдан, євроінтеграційні процеси справили колосальний вплив на ментальний вимір української цивілізації”, — підкреслили Я. С. Калакура, О. О. Рафальський і М. Ф. Юрій. З *одного боку*, відроджуються традиційні національні ментальні риси українців, понижені або спотворені в імперські та комуністично-тоталітарні часи, а з *другого*, українська нація набуває нових якостей, зумовлених державотворчими та євроінтеграційними процесами, зокрема й протистоянням російському неоімперіалізму та пропаганді хижого “руського міра”. У книжці ґрунтовно розкрито позитивні й негативні чинники впливу на формування ментальних особливостей українців.

На основі глибокого аналізу досліджень багатьох українських і зарубіжних вчених, осмислення сучасної життєвої реальності у книжці “Ментальний вимір української цивілізації” схарактеризовано національно-психологічні особливості менталітету україн-

ців. До них належать: любов до рідної землі, вміння захищати її, хоробрість, відкритість, потяг до знань, писемності, освіти, гуманістичність, демократизм, волелюбність (що інколи переростає у всюдозволеність або й анархізм), толерантність і миролюбність, милосердність, ширість і душевність, хазяйновитість, оптимізм, честолюбство. Водночас серед найтипівіших рис також називають нестабільність і суперечливість владі, брак колективної волі, національної солідарності та згоди, непорозуміння, неузгодженість між словом і ділом, відсутність чіткої визначеності, мрійливість, імпульсивність, чинопоклонництво.

Часто індивідуалізм набуває крайніх форм асоціального егоцентризму, який проявляється у схильності до непокори, в анархічному індивідуалізмі з його проявами в різних формах опосередкованого потягу до особистості свободи, з відсутністю організації, стійкості й дисципліни. Ця риса небезпечна для побудови державності. Серйозною вадою є несолідарність, невміння задля інтересів громадських зректися інтересів вузьких, особистих, індивідуальних ставлення до ідей правової держави і громадянського суспільства. “Тривала відсутність в українського народу власної держави відбилася на національній підсвідомості як стан людини, що є фактичним хазяїном землі, але через дію зовнішніх, ворожих сил не може бути її вільним господарем. Саме з цього коріння проростають примирення з негативними явищами, терплячість, зайва сором’язливість, прагнення уникнути особистої відповідальності за стан громадських справ”.

Глибинні уявлення про добро і зло, правдивість і брехню через тисячоліття історії самої цивілізації не втратили свого значення й у свідомості сучасної людини. Вони трансформувалися в систему українських цінностей, що виражають відчуття патріотизму, гідності і представлені у таких поняттях, як “Ненька-Україна”, “Мати-Вітчизна”, “Батьківщина”, “воля”, “свобода”, “соборність” та ін. У нинішньому житті України ці духовно-змістовні, ціннісно-національні почуття, що належать до ядра людської моральності, набувають сакрального характеру. Пріоритетними стають любов до Батьківщини, патріотизм, національна свідомість, відчуття української ідентичності, тобто ті цінності, які об’єднують громадян України з найрізноманітніших соціально-економічних верств проти агресії Російської Федерації. Показовим

прикладом формування нових рис української ментальності є волонтерський рух, добровільне капеланство священників.

Аналітичні журналістські матеріали про цивілізований вибір України, євроінтеграційні процеси справляють помітний вплив на еволюцію ментальності від советської і постсоветської до питомої української, яка моделюється як органічний синтез традиційних для українців рис з адаптацією до цінностей західноєвропейського менталітету, пріоритетними для якого є права людини, національна гідність, свобода творчості, інтелектуальний прогрес, раціональне мислення, екологічна культура, дотримання правових і етичних норм, ошадливість, бережливість, пунктуальність тощо.

Однак московська імперська влада, імперрашисти, переважна маса пересічних росіян розуміють, що без України (з її територією, ресурсами та людським потенціалом) будь-які спроби Росії відновити свій імперський статус є безперспективними. Тому вони розв’язали проти України гібридну війну, потужною складовою якої є інформаційно-психологічна війна, у якій домінують три ключових імперативи: **1)** протидія інтеграційній політиці України в західному напрямку, оскільки її членство в НАТО та ЄС роблять саму ідею відродження російської (під машкарою євразійської) неоімперії неможливою; **2)** викорінення всього українського в межах і поза межами Росії, оскільки лише знищення української ментальної ідентичності може стати передумовою створення та запорукою існування такої імперії; **3)** створення і постійне підтримання в Україні стану керованого хаосу та провокування сепаратистських рухів, спрямованих на послаблення державних інституцій, розчленування країни та руйнацію її державності”.

Окрім протидії курсу України на європейську та євроатлантичну інтеграцію, Російська Федерація розширює гуманітарну, смислово агресію, здійснюючи її за допомогою агентури та “п’ятої колони” в інформаційно-психологічній, мовній, культурній, історичній та конфесійних царинах. У такий спосіб Росія прагне зруйнувати українську цивілізацію і забезпечити “остаточне вирішення українського питання” в контексті традиційних московських-російських імперських прагнень. Тобто, антиукраїнська **інформаційно-психологічна інтервенція є зовнішньою і внутрішньою**. На жаль, під зовнішню агресивну мелодію московської балалайки танцюють також шовіністи у Польщі, Угорщині, Румунії, Чехії

та деяких інших країнах; вони негативно ставляться до української цивілізації, перекручують історичну правду, доводять її до абсурду, не цураючись банальної фальсифікації, відвертої і прихованої дезінформації, упереджених суджень, брехні, наклепів та інших методів гібридно-інформаційної війни проти України.

Отже, національно свідомі українці боронять, оберігають свою цивілізацію на двох фронтах: **а)** від ворожого наступу і впливу Росії та її сателітів; **б)** від совкових, олігархічних, корумпованих і промосковських сил в Україні. Можна назвати багато прикладів повзучого проросійського, антимайданівського, антиукраїнського напряму діяльності ЗМІ, які пов’язані або з Віктором Медведчуком, або з колишніми аморальними можновладцями, які підготували узурпатора і зрадника Віктора Януковича, а сьогодні, як і тоді, володіють телевізійними і радіоканалами та газетами. З їхнього благословення ЗМІ маніпулятивним гібридно-інформаційним впливом, поширенням фейків, дезінформацією намагаються посясти розбрат в українському суспільстві, нав’язати почуття стомленості, змучуваності від війни, національний нігілізм, відмовлення від самостійності, мовляв, українці й росіяни — один народ, у них спільна історія, а націоналісти, фашисти, нацисти та американські агресори роз’єднують російську братерську любов до українців.

Іван Франко завжди виступав за єдність слова і діла. Щоб слово стало ділом, — говорив він, — треба духу свободи і любові до правди та до народу. Ця морально-духовна, національно-громадянська вимога стосується очільників держави, політиків, депутатів усіх рівнів, громадських діячів, журналістів, кожного громадянина України.

Отже, спираючись на міжнародну солідарність у розв’язуванні нинішньої гібридної комунікації, яка приходить одночасно з гібридною війною, наше суспільство має розвивати власний, національно-смісловий, інформаційно-психологічний ресурс протистояння і захисту, оскільки лише він повністю відповідатиме інтересам української цивілізації. “Слід при цьому враховувати, що природна ментальна стійкість українців — ресурс хоч і могутній, але не безмежний, — застерігають Я. С. Калакура, О. О. Рафальський та М. Ф. Юрій. — Він ніколи ще не відчував такого тиску, як в умовах глобалізації та інформаційної війни”. Тому найважливішим завданням сьогодні є захист і самозахист українського менталітету, а він потребує якісного нового розвитку національного смислового, інформаційно-психологічного ресурсу, національної ідеології і гуманітарної концепції, національної науки та освіти для того, щоби розвиток і зміцнення нації, осучаснення її духовно-моральних цінностей поставити на надійний інтелектуальний ґрунт, що сприятиме успішному долаючому викликів часу, перемозі над зовнішнім і внутрішнім агресором, забезпечить гідне місце Україні у європейському і світовому співтоваристві.

Свої книжки у своїй державі

У Львові з 19 до 23 вересня тривав 25-й ювілейний Форум видавців. Протягом 5 днів його відвідали 50 тисяч поціновувачів книги. Серед запрошених — понад тисяча авторів з України та світу. Цьогорічна тема — ринок свободи.

“Я вірю, що читання книжок може врятувати людину в складній ситуації, і може врятувати країну, якщо кожен українець на рік прочитає хоча б 5 книжок”, — зазначила президент ГО “Форум видавців” Олександра Коваль.

Почесна гостя форуму американсько-польська письменниця та журналістка Енн Еплбаум презентувала свою книжку “Червоний голод” про Голодомор в Україні. Новий роман привіз і французький автор Фредерік Бегбедер “Життя без краю”.

Серед українських літератур-

них зірок на форумі — Сергій Жадан, Юрій Андрухович, Оксана Забужко та інші.

“Є нове видання Макса Кідрука “Де немає Бога”, що побачило світ у видавництві “Клуб сімейного дозвілля”, дуже крута річ. Є Шкляр — класик, якого можна перечитувати безкінечно. Є багато наукової літератури, є видавництва, що займаються історією України”, — зазначив волонтер форуму Богдан Іванусь.

Свою книжку “Слово про вій-

них дій на сході. Це розповіді про емоції вояків.

“Автори цієї збірки — учасники бойових дій і волонтери, які були на передовій, які війну бачили на власні очі. І от ми зібрали тих всіх авторів. У першій збірці — 17 людей, які розповідають саме те, що вони пережили”, — говорить упорядник збірки “Слово про війну” Василь Піддубний.

На відкриття форуму приїхав і Президент України Петро Порошенко.

“Якщо раніше українському книговидавництву загрожувало те, що українці купують росій-

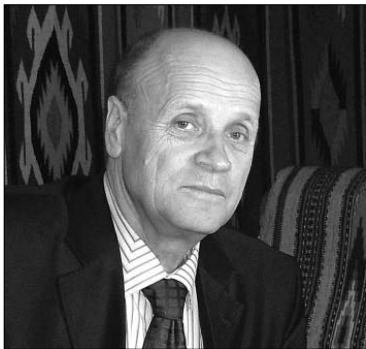

ську книгу, то сьогодні ситуація змінилась. Ми перейшли той рубікон. Ми у своїй державі читати-

memo свої книжки”, — наголосив Петро Порошенко.

Влас. інф.

Вражіннєва нотатка після Форуму

Михайло СЛАБОШПИЦЬКИЙ

“Команда” видавництва “Ярославів Вал”, як і щороку, десантувалася на Форум видавців, котрий (що за фанаберія?!) тепер уже самопонайменувався як “Book Forum”. Криком кричучи про бажання дерусифікуватися, криком кричимо про бажання англівуватися. Мовлячки: батче, а ми — теж Європа!

Але це — до слова про те, що природно викликає іронію.

Загалом Форум — це таки помітна й резонансна подія, без якої просто не уявити літературного життя в Україні. Оскільки це робить не Держтелерадіо (котре щоразу демонструє свою імпотентність в організації книжкових виставок), Форум усе ще — навіть порівняно з масштабним і велелюдним Книжковим Арсеналом — лишається тим заходом, на який їдуть із різних куточків України.

Звичайно, стало дуже проблематичним для багатьох видавництв дозволити собі побувати на Форумі — витрати на поїздку і транспортування книжок, проживання в готелі та ще й чимала плата за участь у Форумі, за підрахунками деяких видавців, можуть значно переважити суму від продажу своєї книгопродукції. Добрий десяток видавців аргументували мені свою непоїздку цифрами, котрі прогнозували, що вони залишаться в глибокому “мінусі”. Це легко вирахувати, бо, з одного боку, знижується загальна купівельна спроможність наших людей (це ж факт — ми найбідніша країна Європи!), з другого, стало, на жаль, не престижним мати домашні бібліотеки, а з третього — дуже “кусається” ціна вхідного квитка на Форум — 50 гривень.

Ось такі наші реалії.

“Ярославів Вал” належить до тих, хто поки що може дозволити собі поїздку на Форум. Ми розраховували на успіх книжок Дмитра Павличка, Юрія Щербака, Люботі Голоти, а також мемуарних видань автора цих рядків “Протирання дзеркала” й “Тіні в дзеркалі”. І — не помилилися. Біля стенда “Ярославового Валу” було майже стовпотворіння, коли там

щоденно відбувалися автограф-сесії Дмитра Павличка. Купували всі чотири томи його “Спогадів”, а також поетичну збірку “Омела”. Ми шкодували, що взяли до Львова меншу їх кількість, ніж вимагалось.

Не вистачило Щербакових “Зброї судного дня” й “України в епіцентрі світового шторму”. І роман Щербака, і книжка його геополітики викликають незмінну зацікавленість на різних виставках і в різних аудиторіях. Швидко було продано й вибрану прозу Ю. Щербака “Повернення блудного сина”.

Не помилилися ми й у своїх прогнозах з приводу книжок “Там, де ніколи” Любові Голоти, “Материк” Павла Мовчана, “Вірші з осені” й “Дебора” Світлани Короненко, а також резонансного роману Катерини Мотрич “Трьохсотліття Гоголя. Фавор”. І окрема тема — фундаментальна двотомова праця Богдана Гориня “Святослав Гординський на тлі доби”, що беззаперечно стала поважним, етапним явищем нашого літературознавства. Я переконаний, що експерти Форуму, які визначали найпомітніші для спеціального відзначення книжки, або не відзначаються належною компетентністю, або ж просто злукавили, зігнорували Гориневу працю. Іншого пояснення того я не знаходжу.

Я мав презентацію “Протирання дзеркала” і “Тіней в дзеркалі” саме в Дзеркальній залі університету імені Івана Франка, де зустрівся зі своїми колегами Миколою Льницьким і Тарасом Салигою, чия думка про літературу високо ціную і дорожу їхньою оцінкою моєї мемуарної прози. До речі, університет запланував мою презентацію навіть поза програмою Форуму. Так, як це тріхи раніше робила Львівська Політехніка з ініціативи Ірини Фаріон, яка має свою популярну акцію “Від книги до мети”. Вже після презентації там, в університеті, було закуплено чимало моїх книжок.

Форум — це й нагода побачитися чи не з усіма тими, хто тебе цікавить у літературі й без літератури. Я мав приємність спілкуватися з Ніною Бічуєю, Богданом Кушніром, Петром Кралюком, Василем Теремком, Миколою Мартинюком, Надією Гуменюк, Володимиром Лисом. І, звичайно ж, повертаєшся з Форуму, прискарбившись на нові книжки. Зпоміж усього, що придбав там, назву передовсім “AVE” — резонансне видання до 100-річчя Українського гетьманату Павла Скоропадського, котре підготувала “команда” редакції газети “День” під керівництвом Лариси Івшиної.

Галина ПАГУТ'ЯК, лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка

Звісно, мені цікаво, хто що придбав на Форумі, бо зразу видно, у кого понти, а хто відірвав від себе останню копійку. Бо українські мільйонери не купують книжок. І бідні люди — також. А середній клас знищено ще в зародку. Книги були б дешевші, якби з малих видавництв не дерли страшні гроші за участь у Форумі. Саме невеликі видавництва тягнуть на собі віз національної культури і вічно перебувають у зоні ризику. Про корупцію у видавничому бізнесі говорити зайве — вона всюди. Від продукції деяких видавництв я просто відверталася з цієї причини. Як і від укресчлуті і всього російського. Від дорогих альбомів і від зарубіжних бестселерів (у нас воно все бестселери), хай і з претензією на інтелектуальність. Дивлячись на світліни придбаних іншими книг, я пере-

Мої придбанки на Форумі

конана, що на 90 % їх купівля продиктована намаганням не відставати від... Власне, від чого? У нас нема сформованої інтелектуальної еліти, а лише наслідування і мода. Український зміст і українська мова могли б стати об'єднаним чинником для інтелектуалів, але в нас ці процеси лише в зародковому стані.

Маючи обмаль коштів, я не шукала дешевих книг, а лише ті, які потрібні для мого розвитку і роботи. І ось нарешті перша книжка — коментарі до Книги Йони, видавництво УКУ. Я не сказала “Беру”, бо то було б не шляхетно. Я сказала: “Мені потрібна ця книжка” і дала зрозуміти, що це не обгородка, а ніби священний акт обміну. Наступна книжка була тією, яку я сподівалася знайти на Форумі без скаженої націнки. “Руська шляхта Перемиської землі XIV—XVIII ст.” Ігоря Смутка. Я взагалі не розумію, як може бути націнка в книгарні 100 грн. Я обміняла свої кровно зароблені 300 гривень на чудову книжку, яка служитиме мені не один рік. Стільки я колись віддала за “Шематизм Перемиської єпархії” о. Дмитра Блажійовського і кілька місяців ця книга не сповзала з мого письмового столу, я й досі нею тішуся і благословляю працівницю кни-

гарні “Місіонер”, яка її мені порекомендувала. Вона для мене не має ціни. А романи за 300 гривень — я без них обійдуся. Романи треба видавати у двох варіантах, дешевому і подарунковому. Те, що у нас такого не відбувається, свідчить про психологію злидаря наших видавців.

І не могла втриматися, бо ця книжка також мені дуже потрібна для роботи і, видана 2006 року, мене дочекалася — про звичайні та обряди українських пасічників Уляни Мовної. Інститут народознавства дуже часто мене тішить фантастичними книгами. Їх видають такими мізерними накладами, що доводиться полювати. Їхні “Монастирські сади Галичини” — окраса моєї бібліотеки.

А від Василя Габора маю подорожні нотатки Степана Левинського, які читатиму невдовзі. І ще: я ніколи не шкодую грошей на книги французьких істориків школи Анналів, але, на жаль, нічого нового в-во Олега Жупанського не видало. Бо це — зразок того, як треба писати на теми історії.

У підсумку — мої придбанки україноцентричні й українськомовні. І саме ті, яких я потребую як письменниця і дослідниця. А добрі старі детективи я волію купити в букіністів, бо їм теж неслодко стояти весь день на вітрі.

Книга, яка формує світогляд

У рамках Львівського книжкового форуму відбулася презентація ґрунтового твору провідного діяча Організації Українських Націоналістів Дмитра Мирона “Орлика” “Ідея і чин України”, організована видавництвом “УВС” та НАЦ “Українські студії стратегічних досліджень”.

Книгу представили її упорядник Віктор Рог та директор НАЦ “УССД” Юрій Сиротюк.

Сергій ВЕРЕСЕНЬ, УІС

У своєму виступі Віктор Рог розповів про життєвий шлях Дмитра Мирона, про його творчу спадщину, про обставини і мету написання твору, який, хоч і був створений 80 років тому, досі не втратив актуальності й залишається необхідною лектурою для українських націоналістів.

“Сьогодні, на відміну від початку 90-х, коли ми шукали відповіді, шукали базових знань, шукали творів ідеологів ОУН, є багато інформації, але дуже важливим в тому океані текстів і їхніх трактувань зуміти знайти життєдайні джерела, вибрати коштовні перлини, отримати те найцінніше,

що вселяє віру, що формує світогляд, що ставить характер і впевнено вказує напрям. Книга, яку сьогодні презентуємо, саме така.

Ця книга для сучасної молоді, яка прагне боротися за Україну, буде її будувати. Твір Дмитра Мирона допоможе відсіяти зерно від половини, відрізнити справжнє, органічне, від штучного, наносного, суттєве і вічне від тимчасового, кон'юктурного. А це надзвичайно важливо зараз”, — наголосив Віктор Рог.

“Нині серед молоді популярні книжки з заголовками “Як стати успішним?”, “Як стати багатим?”... Молодь, що підрастає в умовах революції, яка ще не закінчилась, повинна читати “Орлика” Дмитра Мирона. Тому що

це не історія, це не про минуле, це про те теперішнє, яке триває, і про майбутнє, яке гряде. Тому що наша національно-визвольна революція не завершилася, наша війна з ворогом триває ... в цих умовах країна потребує не гейпарадів, а військових парадів, і не рецепти, як багатіти і тікати на Захід, а як воювати, як перемагати, і як цю боротьбу підкріплювати ідеєю...” — наголосив Юрій Сиротюк.

Думками про книжку “Ідея і чин України” та її актуальність сьогодні поділилися учасники презентації громадські діячі Анастасій Вітів, Олег Вітвіцький та Юрій Антоняк, побажавши також організаторам заходу частіше проводити такі зустрічі.

Ольга БОЙЧУК

Священство: історія у спогадах

Павло Витвицький був третім із восьми синів Степана та Софії Витвицьких. Родина була освіченою і показовою, з непохитними переконаннями та цінностями. Вдома під образами лежали поруч Біблія і Кобзар. Зимовими вечорами родина збиралася для читання, молитви та змістовних розмов. Після зруйнування школи Павло приватно навчався у витвицького вчителя Михайла Волковецького, який окрім усього був головою читальні “Просвіти”. Отримавши добрі знання, Павло вступив спершу до гімназії, де ймовірно став членом юнацької спілки ОУН, згодом продовжив навчання у Львівській та Станіславській духовних семінаріях. 17 червня 1935 року Павло Витвицький рукоположений єпископом на священника, прийняв цілбат та відслужив свою першу літургію у рідній сільській церкві.

Степан Янковський, перший голова Долинського РО “Просвіти”:

“Я був чотирирічним хлопчиком, коли о. Павло відправляв свою першу Службу Божу у Витвиці.”

Зліва направо: Олена Кисілевська-Колянківська, Стефанія Лагола, о. Павло Витвицький, 1939 р.

Після служби усім присутнім парافیянам він роздав образочки Матері Божої. Мама берегла його, а потім віддала мені дорослому і нагадала, що то цінний подарунок від отця. І я зберіг образок до сих пір.

Родина Витвицьких унікальна. Не просто члени ОУН, а щось святе у плані цінностей. З Витвиці вишло багато великих людей. Ми в боргу перед тими людьми, які творили культуру. А це більше, ніж патріотизм. Ми повинні відновити славу витвицької інтелігенції, згадавши історію, пам'ять і людей”.

Мирослав Янишівський, директор фізико-математичного ліцею, член правління обласної “Просвіти”:

“Родина Янишівських дружила з родиною Витвицьких. У Янишівських було 6 хлопців і 2 доньки, а у Витвицьких — 8 синів. Це була сім'я особливої внутрішньої культури. Ідеальні, овіяні любов'ю стосунки між подружжям, між батьками і дітьми. Освічена родина, яка чи не єдина в селі передплачувала газети. Обидві родини працювали в “Просвіті”. Брало участь у культурній роботі й подіях. Першу богословську літературу Павло Витвицький брав у сусідів Янишівських, серед яких були дяки. Родини влаштовували біблійні читання і це неабияк вплинуло на вибір Павлом священства. Під впливом родини Витвицьких і родина Янишівських влилася у національно-визвольну боротьбу. Син Степан теж вступив у духовну семінарію, але не встиг висвятитися, бо пішов в УПА”.

Заради Бога і народу

Приїжджий у Ягільницю мисливець Григорій Опацький випадково натрапив на лисячу нору. За долю секунди лис вже вислизав із ціпких рук. Лис опирався, пружинив хвостом, дер лапами землю... На траву разом із грудками землі впала людська кістка...

У жовтні 2017 року львівські експедитори відкрили поховання 60 осіб. Це були в'язні Чортківської тюрми, жертви нацистів, розстріляні за участь у національно-визвольній боротьбі. Впізнали з усіх тільки одного, котрий упав в яму останнім, перед тим висповідавши побратимів під стінами в'язниці. Отця впізнали за молитовником, підписаним “П. Витвицький”, а в ньому — мініатюрний тризубець і два медальйони: з образом Гошівської Богородиці та написом “Член братства”.

“Просвіта”: історія у вихованні

Батьки гартували синів у національно-патріотичному дусі, чудово розуміючи всю небезпеку для їхнього і власного майбутнього. Спосіб життя, родинне виховання і наставництво сформували особистість Павла настільки, що іншим він бути не міг і не хотів. Парох Витвиці о. Микола Дерлиця, священство якого остаточно вплинуло на вибір Павла, був ініціатором заснування в селі читальні “Просвіти”. Михайло Волковецький, учитель, ерудит і наставник сільської молоді, що наполегливо виховував учнів національно-свідомими та непохитними в ідеалах був головою

На той час о. Павло був парохом у с. Жаб'є (Верховина), і з нагоди початку боротьби відправив службу Богу у своїй парафії, а його батько доповідав про останні події на зборах селян у Витвиці.

З того моменту розпочалися арешти та репресії причетних до ОУН.

Отець Вітольд Левицький:

“Павло Витвицький приніс себе в жертву Богу і народу. Його жертва змушує нас думати про боротьбу зі злом. Як той лис, та тварина стали вказівкою, Божим знаком, щоб відновити правду і справедливість, так Його молитва — вказівка, як молитися жертовно заради миру у всьому світі”.

У неділю 12 лютого 1941 року в дім о. Павла прийшли гестапівці. Отець простягнув руки для кайданок і більше в село не повернувся...

«Просвіта»: проєкція в сучасність

77 довгих років історія села і “Просвіти” замотувалася у тугий вузол через брак відомостей та свідчень, через страх перед правдою і відсутність правди. Виростало покоління, яке повинно було безперервно проживати перипетії історії свого часу і при тому з-поміж нагородженого збіжжя відбирати добірну, підтверджену батьками-дідами залякану правду.

15 лютого 2018 року школа с. Витвиці збирала громаду села та просвітян області, щоб пригадати, пом'янути і повернути втрачене. Голова долинської районної “Просвіти” Катерина Тусик та голова витвицького просвітянського осередку Степан Штурмак організували вечір-спомин славному земляку та всій шанованій великій родині Витвицьких.

Сільська “Просвіта” повернула свій статус громадсько-культурного центру життя тепер уже Витвицької ОТГ. Священик, влада, вчителі, молодь, активна громада об'єднали зусилля у спільних прагненнях та цілях. Торік у листопаді делегація на чолі з парохом церкви о. Пет-

ром вирушили до Чорткова, де відбулося перепоховання останків о. Павла Витвицького на чортківському цвинтарі. Літня місцева мешканка Катерина Бандра, яка віднедавна взялася у формі художньої прози та спогадів писати історію села, теж була учасницею делегації і взяла з могили Отця грудочку землі, привізши з собою відновлену пам'ять про рідну для села людину. Вчитель української мови Степанія Лаврович з приводу своєї участі у перепохованні написала глибоку поезію, де переповіла всю історію страшної втрати і не менш страшної знахідки. А отець Петро має намір порушити питання перепоховання останків земляка на батьківщину, на чому він наголошує на вечорі пам'яті у школі. Він також нагадав присутнім про жертвність Павла Витвицького, про мучеництво і самопожертву. Ймовірно колись отця Павла зарахують до когорти мучеників, адже переховування ним євреїв від нацистів не може залишитися

Павло Витвицький та Омелян Соболю. Жаб'є, 1938 р.

неоплаченим ні людьми, ні Господом.

Микола Шикор, голова Витвицької ОТГ:

“Родина Витвицьких — приклад самовідданої любові до людей і до Батьківщини. Любов до України — це дія, щоденна праця на громадських засадах. Їхній син Павло-мученик, бо переховував євреїв і йшов на вірну смерть. Я подбаю, щоб центр села (площу чи вулицю) було названо на честь родини Витвицьких”.

Михайло Січка, в. о. голови обласної “Просвіти”, уродженець с. Витвиці:

“Витвиця — місце сили, народження і становлення великих родин.

І дуже символічно, що “Просвіту” формували і воздвигували такі люди, як о. Павло, котрий через десятиліття повертає значи-

Отець Павло Витвицький-Василькович. 1938 р. Фото з архіву А. Храпчук

мість просвітницької роботи задля об'єднання громади і для спільної праці на благо України і свого села. Нам залишається брати приклад і наслідувати подібні цілі. Стати людьми, на яких будуть рівнятися наші наступники”.

І справді йдеться про те, що Витвиця — одне з небагатьох місць, здатних породити духовно багатих і сильних людей. Місце, де назавжди вкорінюється пам'ять поколінь, передаються з роду в рід духовні й моральні неосквернені цінності. А роди ці розгалужені і знову вкорінені. Бо Витвиця — то вербна галузка, гілка освяченого родинного дерева. Це одне з сіл, яке не занепадає і не вироджується. Сюди повертаються, залишаються і продовжують справи своїх батьків.

Тішить, що Витвицький осередок “Просвіти” віродився. Тихою щоденною працею, а потім гарним підсумком, як-от нещодавній вечір пам'яті, активні люди підтримують те, що зараз варте уваги і утвердження. Якраз “Просвіта” зі своїми незмінними ідеалами, але новітніми викликами та способами дій повинна знову згуртувати навколо себе ініціативних, мудрих патріотів та інтелігенцію. Голова осередку, вчитель історії Степан Штурмак гордий з того, що є перспектива у роботі і розвитку. З'явилися напрацювання та проєкти, з'явилася команда. Управління культури Витвицької ОТГ на чолі з Віталієм Кульпою, який до того ж є керівником ГО “Сонячна Січ” готує співпрацювати та сприяти всім вартам уваги ініціативам. Обласна “Просвіта” завжди радо підтримує роботу активних осередків та надає допомогу у вирішенні проблемних моментів на рівні області у межах своєї компетенції та можливостей.

Вечір пам'яті, присвячений о. Павлу Витвицькому, став черговим підсумком історико-просвітницької роботи всієї громади. Їм насправду вартує гордитися історією, людьми і привабливими можливостями. А “Просвіта” стане міцним фундаментом для всіх, хто горить у чинках показати наступникам правдиву історію села і України, своїх людей, які творили ту історію, і всіх, ким зараз можемо гордитися і наслідувати.

*Губка І. Дорогою боротьби \ Іван Губка. — Львів: ПТБФ “Афіша”, 2008. — Ч. VI. — 880 с.

Церква Успіння Пресвятої Діви Марії, с. Жаб'є Слупейка

Гадяцький договір як перша спроба євроінтеграції

Володимир МОКЛЯК, заслужений працівник культури України, просвітянин, заступник директора Полтавського обласного краєзнавчого музею імені Василя Кричевського

Українсько-польська мирна угода

За часів незалежності України Гадяцький договір вітчизняні й польські історики почали трактувати як великий та безсумнівний спільний успіх української і польської дипломатії. Згадаємо, як 10 років тому до Полтави та колишньої гетьманської столиці Гадяча приїжджала численна делегація українських і польських істориків. Відбулася велика наукова конференція, присвячена 350-річчю Гадяцького договору. В Києві та Варшаві було видано дві великі збірки матеріалів. Однак тема виявилася настільки цікавою та малодослідженою, що її вивчення триває й донині. Особливо це стосується польської історичної школи.

То що ж таке Гадяцький договір? Створена за часів незалежності Енциклопедія історії України дає таке визначення: “Гадяцький договір 1658 — українсько-польська мирна угода, підписана 16 (06) вересня неподалік міста Гадяч гетьманом І. Виговським з урядом польського короля Яна II Казимира Вази. ...За умовами Гадяцького договору, який завершував десятилітню українсько-польську війну, передбачалося повернення Української козацької держави ... до складу оновленої Речі Посполитої на правах федеративної її частини — Великого князівства Руського”. У сучасній польській історичній науці Гадяцький договір трактується як угода, “дякуючи якій мало постати Руське князівство — як третій поряд із Кораною та Великим Литовським князівством — самостійний член Речі Посполитої”. Шлях до Гадяцької угоди був нелегким і тривалим. Зрозумівши всю хибність орієнтації на Москву, молода українська дипломатія вже в останні роки життя Богдана Хмельницького повернула погляди в напрямку Європи — Швеції та Польщі. Сприяла цьому і політика подвійних стандартів Москви, що нібито й підтримувала новообраного гетьмана Івана Виговського, але водночас намагалася послабити його владу, підбурювала опозицію і розпалювала ворожнечу між нею та гетьманом.

Саме тому і розпочалися переговори. Повстання промосковськи налаштованого полтавського полковника Мартина Пушкаря проти гетьманської влади, успішно ліквідоване Іваном Виговським у кінці травня 1658 р., стало приводом для безпосереднього військового втручання царського уряду в справу козацької держави. Уже 29 червня московське військо, очолюване воеводою Г. Г. Ромодановським, вирушає в Україну. Одночасно активізуються залишки промосковськи налаштованих повстанців. Гетьман намагається знайти вихід із цієї ситуації. У кінці серпня І. Виговський із козацьким військом стоїть під Гадячем. Вірогідно, що на цей час думка про необхідність пошуку шляхів виходу із ситуації, яка склалася, вже цілком сформувалася в колі гетьманської адміністрації та наближених до нього осіб. Не довіряючи Москві, яка постійно порушувала умови Переяславського договору, оточення Івана Виговського бачило вихід із ситуації лише в підписанні мирного трактату з Річчю Посполитою. Уже надвечір 30 серпня (9 вересня) 1658 року до гетьманського обозу, що на той час стояв за Комишнею неподалік Гадяча, прибули польські комісари. Прибулих урочисто зустрічали. Як записав один із учасників польської делегації: “Коли в’їздили на майдан, піхота стояла з обох сторін з корогвами, схилила корогви до землі і при тім дала такого огня, наче небо відкрилося. А коли (комісари) зсіли з коней перед гетьманським наметом, вдарено з 10 гармат”. Після переговорів, що тривали кілька днів, 6 (16) вересня 1658 року угоду було підписано, і невдовзі польські комісари повертаються назад. Майже весь цей час у таборі гетьмана перебуває і московське посольство, очолю-

Гадяцькому договору або ж Гадяцькій угоді 6 вересня 2018 року виповнилося 360 літ. Що це за документ, яке його місце в історії України, тогочасної і нинішньої Європи? У різні часи і за різної влади цей документ оцінювали по-різному. За імперської Росії та Радянського Союзу про нього завжди писали лише в негативному плані й оцінювали його як зраду “братньому” російському народові, а його головну діючу особу, соратника і продовжувача справи славетного Богдана Хмельницького гетьмана Івана Виговського трактували як запродавця, зрадника та підніжку польського королівського уряду.

Втім Іван Виговський був справді продовжувачем справи Богдана Хмельницького, адже сьогодні уже не таємниця, що, побачивши облудність московських обіцянок, даних у Переяславі, та постійно спостерігаючи порушення прав і вольностей українського народу, козацтва, гетьман Хмельницький в останні роки життя відійшов від переяславських домовленостей, узяв курс на створення самостійної Української держави. Одним із тих, хто був поруч зі славетним гетьманом фактично з самого початку повстання, із 1648 року, був генеральний писар Війська Запорозького Іван Остапович Виговський — людина талановита й діяльна.

Гетьман Іван Виговський

ване дяком Василем Кікіним, який намагався не допустити розірвання договору між Москвою та Україною. Але напередодні підписання В. Кікіна разом з іншими членами посольства після досить жорсткої розмови з гетьманом відправили до Москви.

Дев’ятнадцять пунктів договору

Що являв собою Гадяцький договір? На жаль, сьогодні ми не маємо оригіналу цього документа, підписаного гетьманом Іваном Виговським від української сторони та польськими комісарами зі сторони Речі Посполитої. Тобто оригінал договору не зберігся. Але ми маємо кілька його списків, створених на різних етапах переговорного процесу. Найширший і найцікавіший із них — це список, напрацьований українськими та польськими дипломатами на першому етапі переговорів. Він має 19 пунктів, згідно з якими:

1. Три завоювані воеводства — Київське, Брацлавське та Чернігівське — перетворюються на Князівство Руське на зразок Князівства Литовського, і всі урядники дозволені як канцлер, маршалок.
2. Київський митрополит мусить мати місце в сенаті після його милості князя львівського архієпископа.
3. Львівський, луцький, перемський, холмський владики мусять мати місце після біскупів своїх повітів.
4. Гроші мають куватися на зразок монетного двору Князівства Литовського.
5. Усі добра, забрані на католицькі костели, мають бути віддані грецького обряду як ченцям, так і світським.
6. Міщани грецького обряду користуватимуться в містах тими ж вольностями, що й католики, й мають бути допущені до магістрату.
7. Податки в трьох згаданих воеводствах, які мають піти на платню воякам з інших народів, мусять віддаватися не до Коронного Скарбу, а до Князівства Руського, а того війська має бути 10 тисяч. Це військо має бути під регіментом запорозького гетьмана Виговського; після його смерті керівництво має повернутися до їх милостей панів коронних гетьманів.

8. Овруцьке, Переяславське, Чигиринське староства мають бути судовими.

9. Теперішньому пану гетьману Запорозькому Чигиринське староство має належати пожиттєво, а після смерті — гетьманам запорозьким, які завжди будуть київськими воеводами. Любомльське староство, яким королева її милість порядкувала, а зараз задля миру поступилася, має належати дому Виговських на ленному праві.

10. На елекції гетьмана запорозького Війська Запорозьке подасть 4 кандидатури, з яких одного затверджує король його милість.

11. Чисельність Війська Запорозького 60 тисяч, однак зменшується до 30 тисяч.

12. Шляхтичі, зв’язані з Військом Запорозьким, мають бути амністовані.

13. Надання на духовні добра грецької віри залишаються при митрополиті і владиках. Король його милість з чотирьох кандидатів затверджує одного.

14. Дві Академії, одна в Києві, друга в Князівстві Литовському, де собі підшукують, мають бути створені. Професори мають бути католики і греки (тобто — православні), а єретики усіх сект відлучаються від цієї Академії.

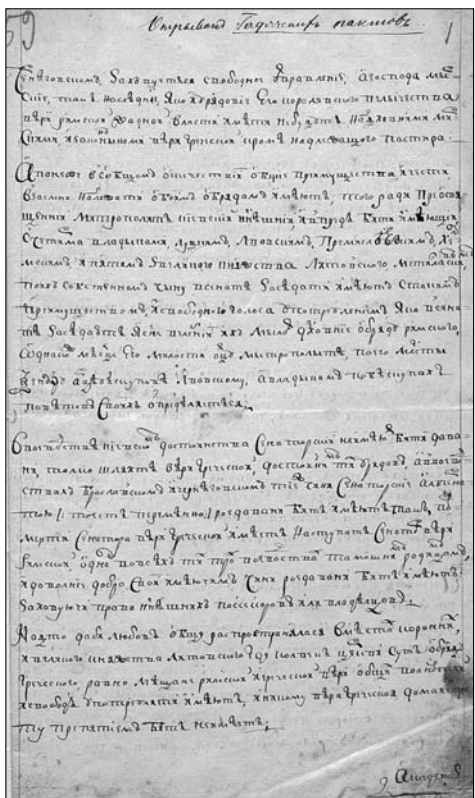
15. Школи, противні Академії, тобто єзуїтські, унеможливаються.

16. Бібліотеки, друкарні дозволяються будь-де, для яких предмет віри уникати має образ супроти римського обряду.

17. З кожного полку мобілізувати (дати шляхетство. — Авт.) по сотні козаків, поданих у реєстрі від пана гетьмана запорозького, а полків є 14.

18. У навігацію на Чорному морі, щоб усі могли плавати.

19. Після присяги на першому сеймі короля його милості й пана гетьмана запорозького кожному вільно повернутися до своїх маєтностей.

Сторінка Гадяцького трактату

Король Ян II Казимир Ваза

Трактат, який мав стати поворотним моментом в історії козацької держави...

Саме таким був первісний текст. Тобто умовами Гадяцького договору передбачалося повернення України до складу Польської держави як її федеративної частини. Утворювалося Велике Князівство Руське, управління яким влаштовувалося на кшталт Великого Князівства Литовського. Всі учасники війни з Польщею отримували амністію. Війську Запорозькому підтверджувалися всі його старі привілеї, надавався дозвіл на куріння горілки й заведення шинків і право гетьманського суду. Реєстр мав складати 60 тисяч осіб. Щороку 100 козаків із кожного полку, за поданням гетьмана, мали отримувати nobilitację. Церковну унію ліквідовували. Церковне майно та храми, захоплені раніше уніатами, мали бути повернені православним. Київський митрополит і чотири православних єпископи отримували місця в сенаті Речі Посполитої. Православним міщанам гарантували рівність із католицькими міщанами. Києво-Могилянський колегіум отримував статус вищого навчального закладу і права, рівні з правами Краківської академії. Передбачалося заснування на території Речі Посполитої ще однієї православної академії, а також відкриття середніх навчальних закладів та друкарень. Таким був перший варіант Гадяцької угоди. Під час сеймових засідань цей текст значно урізали. Так, до ратифікованого польським сеймом і підписаного королем остаточного тексту не увійшли пункти про ліквідацію унії на всій території Речі Посполитої, про повернення захопленого уніатами майна їх попереднім власникам — православним, обмежено козацький реєстр, що мав становити 30 тисяч козаків, не дозволялося карбувати власну монету.

Гадяцький трактат мав стати поворотним пунктом в історії козацької держави. Однак і польське, і українське суспільство іще не було готовим до реалізації цього проекту. Тому майже одразу ж почалася його ревізія обома сторонами. Гетьманський уряд намагався розширити територію Великого Князівства Руського за рахунок інших українських земель, збільшити роль його державних інституцій. Водночас Річ Посполита намагалася урізати гетьманську владу та зменшити чисельність козацького реєстру. Діяв Гадяцький договір недовго — до жовтня 1659 року, коли вже наступний гетьман Юрій Хмельницький денонсував його, підписавши новий договір із Москвою. Однак попри такий короткий термін дії, Гадяцький договір справив значний вплив на всю подальшу козацьку дипломатію. Гадяцький договір став договором втрачених можливостей. Багато сучасників подій і наступні історики говорять про те, що неспроможність української, польської та литовської шляхти реально оцінювати події, адекватно сприйняти ідеї Гадяцького договору стали початком падіння польської держави, а в майбутньому призвели до її поділу та ліквідації за часів Катерини II. Власне Гадяцький договір став останньою спробою зберегти Річ Посполиту в її колишніх межах...

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото автора

Із матеріалів експозиції можна дізнатися, що суперечки, який із українських історичних символів можна вважати головним знаком новітньої української державності, тривали упродовж 1917 року — з часу постанови Центральної Ради в Києві. Її голова, історик Михайло Грушевський теж долучився в тодішній пресі до обговорення “питання про те, що мусить вважатися гербом України”. “Претендентами” в цих дискусіях були:

— золотий лев, що спинається на скелю — герб Королівства Русі (Галицько-Волинської держави) у XIII—XIV ст., а з 1848-го — символ національного відродження в Галичині. Михайло Грушевський вважав його надто регіональним;

— Архистратиг Михайл — давній герб Київської землі, що на початку XX ст. був символом Києва і Київської губернії. Були спроби поєднати його з галицьким левом в один символ Соборної України. Грушевський вважав герб з архангелом “казьонним”;

— козак із мушкетом — герб Гетьманщини, який уже в XVIII столітті трактували як національний герб, проте, як вважав Михайло Грушевський, хоч “цьому гербові належить дати перше й найважливіше місце між старими традиційними символами української держави, але на знак нової України він не годиться. Відновлюючи нашу стару українську державність, ми не відновлюємо нашої гетьманщини, ми хочемо творити новий лад, нові державні й громадські форми, і емблема (знак) того мусить бути нова, щоб не було підозріння в замислах відроджувати старого”. Грушевський навіть висунув ідею про цілком новий символ творчої мирної праці в новій Україні — золотий плуг на блакитному тлі;

— Тризуб — власницький знак князя Володимира Великого “На монетах й інших предметах старої Київської держави бачимо гарно стилізований геральдичний знак неясного значіння, вроді трезубця”, — писав про нього Грушевський. Цей варіант голову Центральної Ради цілком влаштовував. Він найкраще підкреслював спадкоємність України від Київської Русі й ідею соборності.

6 січня 1918 року з’явилася в обігу перша українська банкнота — 100 карбованців. На ній автор Георгій Нарбут подав у восьмикутній рамці знак Володимира Великого. За три тижні його зображення затверджено й на прапорі українського військово-морського флоту. Поява тризуба на 100 карбованцях і на морському прапорі історично переважили справу державного герба України на користь знака з монет Володимира Великого.

22 січня 1918 року Центральною Радою IV Універсалом проголошує державну незалежність України. Справа державного герба вимагає негайного рішення. Більшовицький наступ на Київ не давав змоги провести конкурс та й Центрально Рада, провівши останнє засідання в столиці, змушена була перейти до Житомира, потім до Сарн і нарешті — до Коростеня. Саме там 25 лютого (12-го за старим стилем) 1918 року на засіданні малої ради затверджено: “Гербом приймається знак Київської Держави Володимира Святого”. Ухвалений закон, однак, мав лише текстову частину, без графічних додатків.

Тетяна МАЙДАНОВИЧ,
письменниця

У видавництві “Криниця” побачило світ друге видання, доповнене, книги **Роман Набегов. “Ни шагу назад. Ні кроку назад”**, українською і російською мовами. Упорядник — мати Романа, Світлана Василівна Набегова. Вміщено вірші, прозові твори і роздуми Романа, а також спогади про нього добровольців батальйону “Миротворець”, які разом виходили з боєм із оточення. Тут є фото мирних днів і часу АТО. 27 грудня 2017 року оголошено, що загальноосвітній школі I—III ступенів № 50 у місті Херсон, де вчився Роман Набегов, присвоєно його ім’я. Отже, пам’ять про героя Жива!

Хай прозвучать зараз світлі думки і переконання самого Романа — у його віршах, щоб він своїм сильним духом, своєю любов’ю і надіями був разом із нами. Він був свідомим Воїном Світла. І продовжує боротьбу своїм нескореним духом — за волю України, за гідне життя народу, за достоїнство майбутнього нашого народу і всього людства. У “Щоденнику” Роман записав: “Україна не просто назва держави, не просто набір звуків чи навіть слово. Україна — це моє життя”.

Тризуб — герб твоєї держави

На Майдані Незалежності у Києві працює виставка “Символ твоєї свободи. 100 років державного герба України”, що розповідає історію одного з національних символів.

“Се оздоба пименна, не запозичена, зв’язала з нашою тисячолітньою державною, політичною і культурною історією”, — пише Михайло Грушевський уже через три дні у своїй статті “Український Державний герб” у газеті “Народня воля”.

9 березня після вигнання більшовиків з Києва українські урядові установи повертаються до столиці. А вже 12 березня Грушевський доручає зробити проект малюнків герба і печатки УНР графіку й архітекторові Василю Кричевському.

У п’ятницю, 22 березня 1918 року, Михайло Грушевський виносить на розгляд малої ради вже готові зображення герба та печатки УНР — по два варіанти, виконані Кричевським. Знак Володимира Великого художник нібито трактував як стилізоване зображення сокола, який летить донизу за здобиччю, тому зобразив його більш видовженим, ніж на княжих монетах. Тризуб оточив стилізованим оливковим вінком, що мав відображати мирну політику УНР.

Затверджений державним гербом України Тризуб з’являється на грошах і державних паперах. А 2 квітня 1918 року міністр пошти і телеграфів Григорій Сидоренко видає наказ про негайне усунення “всіма поштово-телеграфними установами Української Народної Республіки двуголових орлів (герби російської держави)”, якщо такі ще десь залишилися.

Георгій Нарбут вважав, що гербом України має бути козак із мушкетом — символ Війська Запорозького. І мав тут сильного союзника — фахівця з української геральдики Вадима Модзалевського. Після перевороту 29 квітня 1918 року, розгону Центральної Ради та проголошення Української Держави з гетьманом Павлом Скоропадським на чолі

Нарбут і Модзалевський починають добиватися скасування гербів і печатки УНР авторства Василя Кричевського. Гербом України, вважали вони, слід затвердити давній герб Гетьманщини, а Тризуб Володимира Великого подати як нашоломник над щитом.

Перші свої проекти з таким сюжетом державного герба України, печатки Державного секретарства та малої державної печатки Георгій Нарбут завершив 23—26 серпня 1918 року, судячи з підписів під малюнками. Козака з мушкетом подав у 8-сторонньому щиті, обрамленому бароковим картушем і увінчаним Тризубом. Якщо у проектах Кричевського він зображений плоским, то в Нарбута має форму плетінки.

Кінцеві ж варіанти своїх проектів художник зміг завершити лише десь у середині листопада, бо 20-го гетьман Скоропадський затвердив ухвалу Ради міністрів: “Асигнувати в розпорядження Державного секретаря з коштів Державної скарбниці дві тисячі (2000) карбованців для видачі Професору Академії Мистецтв Георгію Івановичу Нарбуту за виготовлення проектів Державного Гербу і Печатки Української Держави”.

Малюнки Нарбута передано до Головного управління у справах мистецтв та національної культури. Комісія під головуванням Петра Дорошенка, який очолював це управління, наприкінці листопада 1918 року ці проекти схвалила. Висловила лише одне дрібне побажання щодо зображення козака: “...Оселедець треба зробити більш короткий”.

Але подальшого офіційного затвердження Нарбутового проекту герба не відбулося. Гетьманат невдовзі впав, влада перейшла до Директорії відновленої УНР. Гербом України залишився Тризуб.

До смерті стояли

На Стіні Пам’яті біля Михайлівського собору в Києві під трагічною датою — 29 серпня 2014 року, серед загиблих бійців-добровольців батальйону МВС “Миротворець” є фото молодшого лейтенанта Романа Набегова (11.11.1986—29.08.2014), родом із міста Херсон. Добровольці загинули в нерівному бою з російськими військами, у так званому “Іловайському коридорі”. Указом Президента України №109/2015 від 26 лютого 2015 року Роман Набегов нагороджений орденом “За мужність” III ступеня (посмертно).

Люби Україну
Люби Україну,
Як матір, єдину.
Люби у мить щастя,
Люби у напастях.
Як сонячне світло,
Як тепленьке літо,
Люби всі тополі
І яр в золотім полі.
Люби свіжі дощі,
Та пам’ятай площі,
Де наші герої
Від злоби чужої
До смерті стояли,
Свій край захищали.

24 вересня 2009 року

Представляємо два вірші в перекладах з російської — дуже позитивні, актуальні

тексти — передбачення майбутнього. — Редактор та перекладач деяких творів другого видання книги Р. Набегова “Ни шагу назад” Тетяна Майданович, письменниця, лауреат премії імені Дмитра Луценка, відповідальний секретар комісії з військово-патріотичної літератури Національної спілки письменників України.

Не плачте над могилами
Не плачте над могилами
Коханих, рідних, ближніх,
Над плотями застиглими —
В поклонах Богу звичних.

Вже душі віщі стомлені
Стоять при Вході Раю,
А сльози ваші зболені
На землю їх вертають.

Та й сам Георгій Нарбут і за Центральної Ради, і за Гетьманату, і за Директорії розробляє проекти державних паперів із самим лише зображенням Тризуба — банкноти, бланки, акцизні марки тощо.

Після багатотисячних мітингів на хвилі так званої перебудови наприкінці 1980-х відбувається стихійна легалізація заборонених донедавна національних символів: синьожовтого прапора, герба Тризуба і гімну “Ще не вмерла Україна”. Їхнього офіційного узаконення вимагають громадські організації. Передовсім — Народний рух України. Тодішня комуністична влада чинить шалений опір. Нарешті 24 червня 1991 року Президія Верховної Ради УРСР оголошує відкритий конкурс на створення проектів нового державного герба. Він мав тривати від 1 липня до 1 жовтня. Тим часом відбувається провал путчу в СРСР і проголошення незалежності України 24 серпня 1991 року.

На конкурс надійшло більше 200 проектів. Понад 90% з них — із зображенням Тризуба. На одному з проектів його навіть намагалися поєднати із хрестом і п’ятипроменевою зіркою. У жовтні 1991 року на засіданні постійної комісії Верховної Ради з питань культури та духовного відродження обговорено підсумки конкурсу. Перше місце здобув проект лівій’ян Андрія Гречила й Івана Турецького. Відзначено й роботу художника з Києва Олексія Кохана.

Авторській групі з цих трьох осіб доручили розробити кінцевий варіант єдиного державного символу. Комісія вирішила відмовитися від великого державного герба, щоб не провокувати зайвої дискусії в парламенті.

Авторитетна група підготувала проект упродовж 14—20 грудня 1991 року. Їй вдалося відстояти форму Тризуба, яку розробив Василь Кричевський 1918 року. Під час роботи зав’язалися суперечки з народними депутатами щодо форми щита. Із запропонованих Андрієм Гречилом ескізів обрали п’ятисторонній. Оскільки зображення державного герба мусить відповідати єдиному еталону, авторська група опрацювала й нове його технічне креслення, а також виконала кольоровий малюнок на планшетах 1х1 м.

Проект державного герба України Верховна Рада розглянула 19 лютого 1992 року. Після запеклих дискусій, бо тоді в парламенті переважала комуністична більшість, — пройшов компромісний варіант постанови: “Затвердити Тризуб як малий герб України, вважаючи його елементом великого герба України”.

Тризуб з’являється на символіці Збройних Сил України, елементах державних установ і відомств та різних організацій, поштових марках, грошових знаках та пам’ятних і ювілейних монетах.

Знак Володимира Великого повернувся на герб України. Графічно красивий, лаконічний, самобутній, а головне — стародавній. Тризуб — міцний історичний місток між модерною Україною та княжою Руссю.

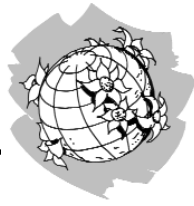
Не плачте над могилами —
В них порожньо навів.
Скорбота зве всесилами:
“Живий! Жива! Живі!”

12.06.2008.

Передбачення

Останній герой відкриває вершини,
Пекельним вогнем наш світанок заллють.
Під кулі зрадники виставлять спини,
А ярий народ правди виявить суть.
Ось і настане той вік довгожданий,
Все, як раніше, ми в ньому знайдем.
Кров’ю земні заливатимуть рани,
Душі від тіл відійдуть під вогнем.
Ради країни і щастя чужого
Ті, хто життя без вагань поскладав,
Ради Вітчизни і віку нового
Ворога стиснуть, міцніше, ніж сталь.
І суд справедливий із Небом подружить,
Нарешті всю нечисть засудять на смерть.
Не буде нам жити ні тісно, ні душно,
І помста гірка буде нам так, як мед.
Знов посвітлюють поля України,
Світло крізь хмари пошле до нас Бог.
І люди всі будуть об’єднані, вільні,
Лиш в книги внесуть ціни всіх перемог.

2007

Духовні острови серед потоку світового

Так можна означити книжки авторів української діаспори. Імен багато, та почнімо з жіночих, як-от Софія Парфанович і Леся Лисак-Тивонюк. Повернення їх творчого доробку на Батьківщину, зокрема в наше історичне містечко, має таку історію.

Світлої пам'яті поет і журналіст Григорій Радощівський був ініціатором створення у Зборіві Тернопільської області краєзнавчого музею, згодом став його директором, а споруджений на його ентузіазмі Храм пам'яті (так сказав про музей сам Григорій Радощівський) набув статусу історико-краєзнавчого музею “Зборівська битва”. Дбаючи про ефективне функціонування закладу, краєзнавець працював на перспективу, діяв невтомно та багатовекторно. Заслугою Григорія Радощівського є музейна книгозбірня. Рідкісні примірники книг надійшли головним чином з діаспори із супровідними листами дарувальників. Якось музей отримав конверт із Нью-Йорка від уродженки Зборова Євгенії Чуми. У листі від 20 квітня 1998 року вона пише про багаторічну членкиню Зборівської “Просвіти” Павлину Боднар, до якої звернулася у справі подарувати книжки зі своєї бібліотеки,

щоб “бодай трошки причинитися своєму улюбленому місту Зборову, де родилась і жила до 1944 року на Млиновецькій вулиці”. Пані Павлина надіслала дарунок до музею. А допомогла п. Євгенії переслати пакунки з творами Рада шкіл українознавства в США, подавши списки надісланих видань (до півсотні назв). Другий лист від 15 лютого 1999 року Євгенія Чума адресувала директору музею Григорію Барану-Радощівському. Подякувала за увагу до подарованої для музею книгозбірні голові Зборівської “Просвіти”, великому книголюбу Тарасові Лобуру та голові міста Олександрові Кабарівському. “Ви загадували, — пише добродійка, — що цього року будете святкувати 350-ліття битви під Зборовом, в якій козаки перемогли війська польського короля Яна Казимира. Маю про Козацьку могилу незатертий спомин. Це діялося 1929 року. Біля могили відбувалася велика маніфестація. Люди з довколишніх сіл прийшли з Братством. Це був наравду великий здиґ народ. Довкола скупчилося багато польської поліції. Пам'ятаю, якийсь пан вийшов на могилу і промовляв до людей, а під кінець сказав: “Ганьба ворожій руці,

що зрізала цей хрест”. Священники обступили нас, діточок, довкола, щоб чого не сталося, бо поліція почала бити, стріляти та розганяти людей. Не пригадую, як повернулися додому. По дорозі бачила: на возі везли поранену пластунку. Пізніше, вже старшою, усвідомила, що це поляки зрізали хрест на Козацькій могилі”. Листи Євгенії Чуми зберігаються в музеї.

Так було налагоджено зв'язок між нашими земляками з діаспори. Потім надійшли книжки й часописи з Бельгії від родини просвітянки Теодозії Луців, а також від Володимира Британа зі Швеції, зокрема універсальне видання “Зборівщина. Над берегами Серету, Стрипи і Золотої Липи” (Історично-мемуарний і літературний збірник Наукового товариства імені Шевченка. Український архів. Том XXXVIII. Видання Комітетів Зборівщини. 1985. Торонто—Нью-Йорк—Париж—Сідней, 1056 с.).

Отже, в бібліотеці музею “Зборівська битва” багато унікальних книжок. Серед них документальні та художні твори Софії Парфанович і Лесі Лисак-Тивонюк.

Леся БЛІНК,
м. Зборів

І. Хто ж то є для нас нині Софія Парфанович, 120-річчя від дня народження якої виповнилося 7 червня 2018 року? Софія Миколаївна Парфанович народилася 7 червня 1898 року в родині залізничного службовця у Львові. Здобувши ґрунтовну медичну освіту, стала першою українкою, доктором медицини в Австро-Угорщині. Наголошу лише на тих фактах із життя Софії Парфанович (Волчук), які мені видалися особливо прикметними для такої непересічної долі.

Цифра 8 у даті народження й смерті 1898—1968 (Львів—Детройт).

Батько, інженер за фахом, мав письменницький талант, писав драматичні твори, які, хоч і не були надруковані, зберігаються у рукописах бібліотеки НТШ у Львові.

Рід Парфановичів походить зі старого шляхетського роду Сасів (Сас). П'ятеро дітей у родині, з яких троє стали лікарями, а двоє — вчителями. Софія Парфанович — лікарка-гінекологиня, викладач. Була директором фельдшерсько-акушерської школи у Львові. Перша студентка-українка медичного факультету Львівського університету і перша жінка-лікар, що мала приватну медичну практику на теренах західноукраїнського краю. Працювала безоплатним ординатором у львівському шпиталі “Народна Лічниця”, керувала як лікар дитячими яслами та пологовим будинком для робітниць (Німеччина), в гінекологічному відділенні шпиталю Святого Хреста в Детройті, у державному шпиталі для розумово відсталих у штаті Мічіган (США).

1941 року написала наукову працю про лікування злоякісних новотворів. Надрукувала багато статей і популярних праць із гігієни й правильного харчування, з профілактики жіночих і дитячих хвороб; пропагувала здоровий спосіб життя.

Софія Парфанович була одружена із вдівцем Пилипом Волчуком (він працював банківським службовцем) і добре виховала його сина Романа, для якого стала другом на все життя.

Про громадську діяльність Софії Парфанович можна судити з переліку організацій і товариств, до роботи яких вона була причетна: протиалкогольне товариство “Відродження” (була редактором часопису “Відродження”), “Медична Громада” у Львові, “Українська Академічна Громада”, “Жіноче студентське товариство” (Прага), “Союз Українок”, Українське гігієнічне товариство у Львові (була у складі редакції журналу “Народне Здоров'я”), Українське лікарське то-

вариство у Львові (численні статті С. Парфанович у журналі товариства “Лікарський Вісник”), Українське лікарське товариство Північної Америки (головила впродовж трьох каденцій: 1952, 1953, 1954 роки).

Географія життя Софії Парфанович лиш підтверджує унікальність долі цієї непересічної жінки, що у 16 років втратила маму, потім Батьківщину, та зуміла пронести любов до України та її народу через усе життя.

У бібліотеці музею “Зборівська битва” є повісті Софії Парфанович “У лісничівці” (1954), “На схрещених дорогах” (1963), збірка оповідань і нарисів “Чарівна Діброва” (1964), “Загоріла полонина” (1948). Ці книжки дорогі тим, що це теж Україна, наша загадкова земля, що мов сонячне сплетіння в тілі планети: ударить лихо — відчують усі! Та чомусь всесвітнє зло цілить саме в сонячне сплетіння. І в зоні його дії людські долі. Українці змогли, вони не зламалися, понесли своє українство по світу. А українство — то сутність навіть не національного, а чогось пружного й світлого серед мороку, який час від часу тисне на планету. Щоб там не урвалося життя, мусить прорости українство, хоча в нащадках воно забуде, звідки корінь вирвали. Нас нищать, а ми зринаємо то тут, то там. Шкода тільки, що сиротіє наша земля, Україна.

Це щемно спочуває Софія Парфанович — ностальгією позначений її твір “Чарівна Діброва”. Українська оселя “Діброва” на березі маленького американського озера з рідким лісом та хашею. “Вона — чарівна! — цитує Ганну Черинь у передмові авторка Софія Парфанович. — Всюди, де опинилася українська людина, є Діброва. Я віднаходжу в Діброві нашу українську людину з її різними прикметами і вадами. Там та людина вилазить із раковини буднів, куди була заховалася через необхідність життя й боротьби, і я бачу її такою, якою вона є

насправді”. З любов'ю відтворено побут пластунів, що таборувалися в Діброві, подано документальні фото вишколу “нового люду”. “Дітям треба повітря, треба свободи”. “Камінь Шевченка” теж там опинився!

Про радянську дійсність письменниця подає таку картину: “На знімку покійник. Довкола люди... Які ж суворі вісті приносять ці обличчя! Серед них одне-одиноке спокійне, навіть радісне — обличчя покійника”.

Про те, як українство немично вливається в американський асиміляційний процес, Софія Парфанович розповідає образно: “Вода, мати життя, взяла в свої щедри долоні насіння-зародки і віднесла у водняний простір, викинула на далекі береги. Там, на нових континентах, постало нове життя. Надого. Може, навіки...” Мабуть, тому сміхосльози бризкають соком таких-от метафор: “Гей, місяцю — небесна помаранче! А хто ж тебе так поганно луштив зі шкіри? Та ж ти весь такий чіхрато-репаний, як та гуска недоскубана”.

Твір “У лісничівці” захоплює: природа — живий приятель-бесідник — промовляє з кожної сторінки. Докладні описи не втомлюють і не наганують нудьги, а дзвенять і пахнуть дитинством, коли все цікаво, все ніби вперше відкривалося твоєму зору. Маленька сарна Сільва, дятел Стукач, черепаха Танька Полішучка, котики, пєсики, птахи, черв'яки — все в русі й перипетіях спільного життя серед природи. Софія Парфанович розповідає про багато рослин, іменує кожне дерево, кущ чи зілля — сотні назв! А яке розмаїття квітів! З гумором пише про суд над слимаком Павлом, розподіливши ролі, як у виставі: де судді присяжні — киця Мая та їжак Ічок. Ця книжка, як зазначено в анотації, “для всіх: для дітей, юнацтва і для старших. Чарівна книжка!” Так і хочеться, щоб її поновили в одєжі сучасні видавці, щедро ілюструючи кожен історію “У лісничівці”.

У “Вступних рядках” до повісті “На схрещених дорогах” письменниця зазначає, що ця книжка “не мемуари, ані щоденник чи записник. Це, як давно казали, оповідь про людей і події, в якій авторка вплелася силою обставин”. “Я вірю, — сповідно прорікає повістярка, — що цей документ часу найде читача. Книга не для розваги, але вона закріплює намі пережити: тими, що вернулися, і тими, що не верталися і, може, не вернутья ніколи”.

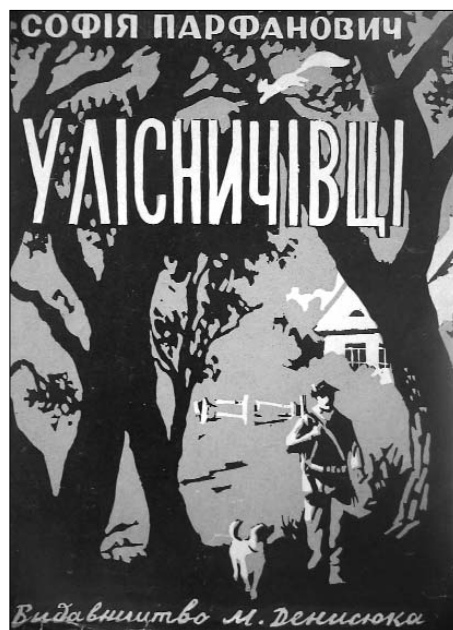
Володимир Нестерович у передмові до цієї повісті “Творча силуетка авторки” зазначає, що Софія Парфанович “використовує своє письменницьке

перо і умови вільного вислову в Америці, щоб не дозволити українській людині забути недавнє минуле, і на те, щоб вона віднайшла свою роллю й місце в новому світі”. Твір біографічний, та героями “Схрещених доріг” є всі новітні вихідці з рідних земель, що пережили зневагу, погорду, безнадію, страх бути впольованими радянськими каральними органами. “Люди ці найшлися на схрещених дорогах”. На чужині сконцентрувалися й суспільно-політичні суперечності між самими українцями — цього авторка книжки не приховує й розчиняє жах розбрату іронічним смішком: “Боротьба почалася з питомим галицьким темпераментом і просвітянським смаком”.

Софія Парфанович добре знала мови, історію й літературу європейських народів. Переживаючи події Другої світової війни, письменниця проводить часову паралель: “Казками встєє історія тих часів, коли особиста хоробрість, сила й мужність рятували й підносили людину. В ті часи герої відзначалися в рукопашному бою. Якби їм хтось був сказав, що колись герой кидатиме бомби на безборонних жителів міст сам схований за хмарами — не знаю, чи повірили б в його мужність і чи прийняли б його в свої ряди”.

Табори переміщених осіб — то гіркий досвід для самої авторки. “Реєстрації, заборони, лови на людей, примусові вивози, масові арешти й суди. Може, шойно, коли вигине декілька мільйонів нас, нас усіх і різних, може, голодне, нещадне життя наситить свою жадібну пельку і стане іншим... Але тепер воно варить у великому казані людську кашу і, щоб смачніша була, підливає її кров'ю та перчить револьверними кулями”.

На жаль, актуально звучать для сучасного українця, що побачив країни Європи, і такі слова:

“Приглядався цей народ життю і краям західних народів і дивувався їхньому вигідному і достатньому побуту. Він, що жив і працював на найбагатшій землі, не бачив віддавна білого хліба й такого сала, як малий гірський словацький народ. Він, що своїми коноплями, льонами, вовною і навіть бавовною міг би одягнути мало не цілу Європу, дивувався, що інші народи одягнені й узуті, а він драний і босий. Дивувався, похитував головою і вирішував: ні! Краще гинути від бомб у мно- голюдних містах Заходу і по лісах від холоду й нестачі, як месник!” “Російський більшовизм, — ре- зюмує авторка, — це ніякий соціалізм ані демократія, тільки найскрайніший фашизм, замаскований кличами давно забутих творців соціалізму. Це заборчий, російський імперіалізм, що під притокою боротьби з контрреволюцією винищує всі неросійські народи Союзу”.

Мудра жінка, мудре і її слово. Хай би до нього прилучилося якомога більше читачів.

Не сказати б, що ім'я Софії Парфанович забуте: у Львові пам'ять про родину Парфановичів увічнено в назві вулиці, є стаття Вікіпедії про Софію Парфанович, фахове видання “Жіночий лікар” (№ 1, 2009 року) до 110-річчя від її дня народження підготувало ювілейну статтю про творчу та професійну діяльність видатної українки, а до 120-річчя в YouTube викладено відеоролик “Софія Парфанович: життя і творчість” (переглядав аж три, хоч матеріал цікавий, попри лаконічність інформаційно насичений, проілюстрований світлинами). У Канадсько-Українському центрі при Запорізькій обласній універсальній науковій бібліотеці з літературно-художніх творів є збірка оповідань про Бойківщину “Загоріла полонина” (Аугсбург, 1948). І, як зазначено вже, чотири книжки у бібліотеці музею “Зборівська битва” (Тернопільщина). Однак цього мало для збереження пам'яті й творчого спадку письменниці, треба, щоб про Софію Парфанович знала вся Україна. Чим більше вчитуємося в її життя, тим більше усвідомлюємо провину сучасників перед цією жертвовною жінкою, яка володіла словом й водночас повністю зреалізувала покликання лікаря, науковця й практика, за нестерпно важких воєнних обставин, що супроводжували чи не все ХХ століття.

Далі буде.

Дитяча телестудія «Разом»

У виставковій залі духовно-культурного центру Свято-Успенського кафедрального собору в Полтаві відбулася прес-конференція дитячо-молодіжної телевізійної студії «Разом».

За понад 20 років існування студія виховала не одне покоління журналістів-телевізійників. Чимало її випускників працюють на всеукраїнських телеканалах, мають власні проекти. Раніше програми виходили в ефірі ОДТРК «Лтава». Та ось уже півроку, як дитяча студія телебачення «Разом» зникла з телеекрана і працює в новому форматі: через офіційний канал на YouTube та сторінку у Facebook. А ще — активно співпрацює з Полтавською єпархією УПЦ Київського Патріархату.

Галина ПУСТОВІГАР

“Було чимало пропозицій: створити приватну школу журналістики, приєднатися до політичних течій, створити комуніальне підприємство тощо. Отримали й запрошення від Полтавської єпархії УПЦ КП, — згадує фундаторка і очільниця студії Наталія Святцева. — Ми провели батьківські збори, все обговорили з батьками і дітьми, і всі одностайно і позитивно вирішили перейти під опіку Єпархії”.

Відтак студії знайшли нову домівку у приміщенні на Спаській, 10, де розташовані ГО “Команда небайдужих” та “Ветеран-

ський центр”. Там вони мають велику кімнату для занять, зйомок передач і кімнату для монтажу.

“Коли заходжу в нашу будівлю і чую дитячий галас, мені стає радісно. Люблю спілкуватися зі студійцями, вони дуже талановиті. Ми спільними зусиллями працюємо над тим, щоб студія створювала різні просвітницькі сюжети і телепередачі, присвячені українській духовності — про значення релігійних свят, різні духовні питання тощо. Бо корінь економічних, екологічних, політичних проблем лежить у духовній площині. Якщо людиною рухає гріх, зокрема жадібність, то звідси і всі інші проблеми”, — пе-

реконаний Архієпископ Полтавський і Кременчуцький Федір.

Дуже вболівали за долю студії голова ГО “Команда небайдужих” Наталія Гранчак і її волонтерська команда. Діти теж охоче приєднувалися до волонтерської роботи.

“Ми працюємо над втіленням нових проектів. Зняли перші ролики “Діти. Комфорт. Полтава” — прекрасний соціальний проєкт, де діти говорять про соціальні проблеми. Бо досі говорили переважно з точки зору дорослих”, — розповідає Наталія Гранчак.

Зараз у студії 37 вихованців, найменшому 6 років. Діти навчаються безкоштовно, поділені на вікові групи, вивчають теорію і практику, за бажанням — монтажу і операторську майстерність, відпрацьовують правильність мови. З ними працюють високопрофесійні фахівці з колишньої ТК “Лтава”, відеоінженери, журналісти. Але найголовніше — з’явився елемент християнського світогляду.

“Світ нав’язує дітям інші цінності. Ми ж ведемо бесіди про норми поведінки в родині, дружні взаємини, що таке церква, хто такий Бог. Тепер ми справжня християнська команда”, — говорить Наталія Святцева.

Проте не все так безхмарно, зізнається вона. Студія — це важкий робочий механізм, що потребує технічної і технологічної реалізації.

“Ми прийшли в єпархію без обладнання. Все, що було подароване студії, залишилося на каналі. Завдяки пожертвам купили монтажну лінійку, зараз збираємо гроші на камеру”.

14 жовтня біля собору влаштувуватимуть традиційний ярмарок, під час якого збиратимуть кошти, зокрема й на придбання камери для студії. Тож усі охочі зможуть долучитися.

Опішному — філокартійні вітання з Австралії

Світлана КОНЮШЕНКО, завідувач Наукового відділу виставок Національного музею-заповідника українського гончарства
Фото Тараса ПОШИВАЙЛА

17 вересня 2018 року в Музеї родини Кричевських відбулася виставка “Філокартійні вітання з Австралії”. Представлені в експозиції листівки донедавна були власністю Наталі Пошивайло-Таулер. Так склалося, що онуку відомого опішненського гончарського подружжя Явдохи та Гаврила Пошивайлів, Наталю, доля повела до Нової Зеландії. Там її обрали Головою Об’єднання українців. На сучасному веб-сайті Посольства України в Австралії, акредитованому і в Новій Зеландії (за сумісництвом), вона серед

жаних (урядових) організацій, а приватних бізнесових видавництва, переважно національно зорієнтованого спрямування.

Експоновані на виставці листівки представляють популярні тематичні серії: “Різдвяні Українські Вітальні Листівки”, “Різдвяні Українські Листівки”, “Українське Різдво”, “Українські листівки до Дня Народження”, “День Народження”, “Весільні Українські листівки”, “Великодні Українські Вітальні Листівки”, “Загальні Українські Вітальні Листівки”, “Українські Вітальні Листівки”, “Сердечні Українські Вітальні листівки”, “Українське”, “В день Матері”, “На всі випадки життя”, “Писанка”, “Іконографія 18 і 19 ст. в Україні”, “Вишукані Скарби Мистецтва”.

Усі вони вирізняються інфор-

визначних і найактивніших представників тамтешньої української громади. Згодом з родиною помандрувала до Австралії, де мешкає й нині.

Українкою пані Наталія залишається навіть за тисячі кілометрів від рідної землі. Саме смуток за Полтавщиною, непереборна любов до Батьківщини спонукали її колекціонувати листівки. І не будь-які, а лише ті, які нагадували б про Україну.

Нещодавно колекцію листівок Наталія передала на постійне зберігання Музею мистецької родини Кричевських, що функціонує в структурі Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному. 2013-го, у рік відкриття цього унікального закладу, вона передала також коштовну збірку діаспорних друкованих видань, присвячених історії, літературі, мистецтву й культурі українців ХХ століття.

Новітній дарунок налічує 163 поштові листівки (на виставці експонується 156). Їх домінують українська тематика: традиційні орнаменти, репродукції творів видатних українських художників, релігійні сюжети, натюрморти з глиняним посудом чи вишиванками, бандури, народні танці тощо.

Більшість листівок приурочені до певних календарних, релігійних, родинних подій (“Новий рік”, “Різдво”, “Великдень”, “День народження”, “День вінчання”, “День першого причастя”, “День матері”). Інші — виявляють взаємини між членами родини, друзями, знайомими, акцентують увагу на моральних цінностях і засвідчують співпереживання (“Сердечна подяка”, “Скорого видужання”, “Співчуття”, “Найкращі побажання”, “Дякую тобі”).

Більшість експонатів виставки — це приватні поштові (Private Postal) листівки, що є результатом діяльності не офіційних дер-

мативністю, чисельністю сюжетів, що дають уявлення про Україну, народні звичаї та обряди, культурну спадщину.

Листівки мають тексти українською та англійською мовами. Їх оформлено із застосуванням оригінальних шрифтів та традиційних орнаментів; деякі прикрашено малюнками. На окремих з них пояснено зображення.

На листівках широко представлено глиняний посуд, зокрема глечики, куманці, тарілки. Зображення ілюструють способи його декорування й можливості побутового використання. Це вказує на важливу роль народної кераміки в справі збереження національної ідентичності українців за межами Батьківщини, сприйняття її як етнічного символу української культури й України загалом.

Представники славетної родини Кричевських теж долучилися до створення художніх листівок, за основу яких брали власні твори. Зокрема на виставі представлено такі картки-репродукції творів видатної мисткині Катерини Кричевської-Росандіч. Її листівки, як і багато інших, мають надруковані підписи художника (Artist Signed).

Експоновані листівки — лише децими багатогранної видавничої творчості осередків української діаспори в різних країнах і континентах. Як мовиться, “мала штучка червінчик, а ціна велика”. Насправді, малоформатні поштові листівки, що мандрують від українця до українця, від міста до міста, від країни до країни, виконують важливу роль суспільного й етнічного комутатора, за допомогою якого наша нація стає більш згуртованою, консолідованою, спроможною адекватно відповісти на внутрішні й зовнішні виклики часу, а отже, й безмежно існувати в просторі й часі на своїй Богом даній Землі.

Софія Купко: «Як у хаті витинанки, то й добро стоїть на ганку»

Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди багатий на талановиту студентську молодь. На педагогічному факультеті навчається студентка-магістрантка Софія Купко, яка за роки навчання в університеті зачарувала усіх витворами мистецтва у техніці витинанки та виготовленням різноманітних речей з візерунками в стилі петриківського розпису. Софія люб’язно погодилася розповісти про своє захоплення.

— У яких жанрах та техніках працюєте?

— Декоративно-ужиткове мистецтво України надзвичайно різноманітне. Писанкарство та килимарство, вишивка та різьблення, плетіння з соломки та гончарство — усі вони дарують нам просто неймовірні витвори. Але мені до душі припали такі техніки, як витинанка та петриківський розпис. Як кажуть у народі, “як у хаті витинанки, то й добро стоїть на ганку”.

Витинанка з-поміж інших технік захоплює своєю лаконічністю та ажурністю. Мені подобається вирізати з паперу образи, які вимальовуються в уяві, створювати складні, багатопланові композиції, а особливо деталізувати дрібними елементами. Цю симпатію до витинанки мені прищепила викладач нашого університету Заріна Шокірова. Маю

лише 5 виробів-картин із витинанки, але сподіваюсь, що вони не останні і незабаром з’являться нові.

Моя бакалаврська робота “Колиска. Дитячі сни” виконана у стилі петриківського розпису. Також розмальовувала українські сорочки петриківкою. Виконуючи курсову та дипломну роботу з цієї теми, я дедалі більше заглиблювалася у світ Петриківського розпису. Нині досліджую його у своїй магістерській роботі. Завдяки моєму викладачу та наставнику по дипломній роботі Тетяні Носаченко, я дізналася багато нового та корисного про цю техніку.

Настоятель нашої сільської церкви запропонував мені відреставрувати ікону “Покрови Пресвятої Богородиці”. Я з радіс-

тю погодилася, адже це велика честь. Не можу передати ці почуття. Це неймовірно. Дякую батькам, які побачили в мені талант до мистецтва і не дали йому загаснути, підтримуючи мене завжди, а також вчителям та викладачам, які навчали та розвивали мої здібності.

— На яких виставках були представлені Ваші роботи?

— За час навчання в університеті завжди брала участь у різноманітних університетських виставках, на яких посідала призові місця. Також представляла свої роботи на полікультурному фестивалі-конкурсі “Переяславський дивограй”, на якому виборола 2 місце. Мої роботи були представлені на мистецькій виставці художників Ковельського району, а також у Київському будинку учителя.

Ольга НАУМЕНКО, фахівець соціально-гуманітарного відділу університету

Діалог з Миколою Стороженком

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото автора

Микола Стороженко працював у галузі станкового, монументального і сакрального живопису, книжкової графіки. Віртуозно володів різними мистецькими техніками та засобами образотворення.

Найвідоміші роботи: монументальне панно “Осяяні світлом” (1978—1989, Інститут фізики НАНУ); композиції “Т. Шевченко і Світ” (1988) та “Світло волі” (1989, Національний музей Тараса Шевченка); мозаїка “Україна Скіфська — Еллада степова” (1987—1992, пансіонат “Гілея” у смт Лазурне Херсонської області); мозаїки “Києво-Могилянська академія”, “Старопігійське львівське братство” (1972), сакральні композиції, виконані з використанням оригінальної техніки на основі холодної енкаустики у церкві Миколи Притиска, що на Подолі в Києві (“Купол Пресвятої Трійці”, “Св. Миколай Мирлікійський”, “Св. Рівноапостольна княгиня Ольга”, 1997—2000), ілюстрації до видань “Болгарські народні казки” (1972—1977), “Українські народні казки” (1982—1985), до творів Михайла Коцюбинського, Панаса Мирного, Івана Франка, Лесі Українки та ін.

2004 року Микола Стороженко завершив багаторічну працю над ілюстраціями, доповненими літературними есе-роздумами та передмовою до “Кобзаря” Тараса Шевченка (а це 42 твори, виконані протягом 18 років). А 2014-го до 200-ліття від дня народження Тараса Шевченка видана унікальна книжка “Микола Стороженко — Мій Шевченко”.

Митець — засновник і керівник Майстерні живопису і храмової культури при Національній академії образотворчого мистецтва і архітектури України (з 1994 року). Створив масштабне полотно “Передчуття Голгофи” (2000—

У Музеї-майстерні Івана Кавалерідзе відкрили виставку “Таїна любові” до 90-ліття від дня народження Миколи Стороженка — дійсного члена Національної академії мистецтв України, народного художника, професора, лауреата Шевченківської премії, учасника всеукраїнських і міжнародних виставок.

2013). Протягом трьох останніх років життя працював над кольоровим картоном для втілення образу Т. Шевченка “Наш Пелікан”.

Працюючи впродовж 40 років у Київському державному художньому інституті (нині Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури), професор Микола Стороженко виховав багатьох видатних митців.

“Школа Миколи Стороженка унікальна тим, що досвід, здобутий під керівництвом такого Художника, ставатиме у пригоді протягом всього життя. Бо головне — це вміння згуртуватися в єдину сильну творчу команду однодумців задля поставленої мети в мистецтві. Так у живому організмі Майстерні відбувається становлення школи, де утворюється ланцюг поколінь, так звана “естафета” від Вчителя до учня у ставленні один до одного і до образотворчого мистецтва”, — пише

учень Миколи Стороженка, куратор виставки “Таїна любові” Роман Петрук.

Аби згадати про митця, в Музеї-майстерні Івана Кавалерідзе зібралися його рідні та друзі, шанувальники творчості, студенти мистецьких вишів столиці.

“Микола Стороженко абсолютно не вписувався в ту систему, коли всіх наших талановитих і не талановитих художників намагалися тягти в соцреалізм. Микола Андрійович зумів себе зберегти. Він ішов за покликанням, можливо, не усвідомлюючи, звідки воно йде. А йшло воно з верхів, з неба, від Бога.

Він у всіх своїх творіннях втілював середньовічний символізм. Навіть в ілюстраціях до українських і болгарських казок. А подивіться на його мозаїки. Зображені на них обличчя багато про що говорять. Кожен з цих творів прочитується в кількох вимірах.

Роман Петрук, Раїса Стороженко і Дмитро Степовик

Мозаїки “Києво-Могилянська академія” та “Старопігійське львівське братство”

Те, що Микола Стороженко зробив у сакральному мистецтві, назавжди залишиться дороговказом. У Національній художній академії сьогодні є кілька майстрів, які можуть працювати в його стилі, що склався з різних стилів, які беруть свій початок в козацьку добу (XVI—XVIII ст.), — зазначив доктор мистецтвознавства Дмитро Степовик.

“Стороженко зробив великий внесок у розуміння Тараса Шевченка. Він зумів потрактувати Кобзаря так, як цього не робили в усі попередні періоди.

Одна з перших книжок, яку я прочитав у дитинстві, були “Гуси-лебеді” Михайла Стельмаха з ілюстраціями Миколи Стороженка. По цій книжці вчився читати. Дякуючи Стельмаху і Стороженку, я проник у світ духовного українського села, хоча й понівеченого, але не сплюндровано. А мої діти вчилися читати вже за книжкою “Канадський вовк”, ілюстрації до якої теж створив Микола Стороженко”, — розповів директор Канівського музею Т. Шевченка Шевченківського національного заповідника Ігор Ліховий.

“Вражає його портрет матері. Яка це геніальна школа, не змалювати, а передати геніальний образ. Багато учнів Миколи Стороженка стали відомими худож-

никами, і сьогодні студенти йдуть до його майстерні, аби доторкнутися до творчості митця”, — наголосила народна художниця України Віра Барінова-Кулеба.

Поет Станіслав Чернілевський розповів про останні півтора року життя Миколи Стороженка, це був період його творчої дружби з художником. Прочитав поезії, присвячені роботі “Передчуття Голгофи”. Вдова Раїса Стороженко згадала, як Микола Андрійович створював роботи, зокрема мозаїки “Києво-Могилянська академія” та “Ставропігійське львівське братство”, про ті ідеологічні перепони, які доводилося долати. Розповіла, якою скромною людиною був Микола Стороженко.

Одне з центральних місць в експозиції посідають відбитки мозаїк митця. Для багатьох стали відкриттями серії “Знаки на каменях” (1980—2005) та “Образи”. З особливою любов’ю виконані “Портрет дружини” (1994) та триптих — “Різдво”, “Земний хрест”, “Вознесіння” (1994—1995). Інтерес гостей привертають також ілюстрації до книжки “Болгарські народні казки”, що побачила світ 1979 року у видавництві “Веселка”. Більш ранню творчість митця представляють “Карпатські мотиви”, створені у 1960-ті роки.

Володимир СКРИНЧЕНКО

Свої полотна художник адресував тим, хто не байдужий до історії рідної Батьківщини, кому цікаві філософські роздуми митця щодо культурної спадщини України та її долі. Він створив галерею історичних пам’яток української минуштини: замок Любарта у Луцьку та Олеський замок під Львовом, панорами Бучача, Березані і Кам’янець-Подільського та чимало інших старовинних, але вічно молодих міст України. А ще — скромну церкву святого Миколая у містечку Скала Подільська, де вінчався Михайло Грушевський із Марією Вояківською 14 травня 1896 року. Це полотно художника зберігається нині у музеї Михайла Грушевського.

На тлі панорами Бучача зображений Микола Потоцький, староста Канівський, видатний історичний діяч України. Красу архітектурних споруд яскраво відтіняє міський пейзаж, іноді з великою часткою гумору. На передньому плані Бердичева ми бачимо Оноре де Бальзака на променаді разом із пані Ганською. Автору цих живописних сюжетів притаманна властивість помічати дещо непомітні, але дуже специфічні для кожного міста риси. Кольоровий світ митця настільки багатий і різнобарвний, що це відчувається у численних його полотнах. Це можна побачити й на панорамі міста Чортків з харак-

Слово пам’яті про митця

Пішов із життя член НСХУ та арт-асоціації “Золота палітра” Борис Марков (псевдонім Бориса Анатолійовича Ніщети). Його роботи зберігаються у приватних колекціях України і Росії, Канади та Сполучених Штатів Америки, Японії, Аргентини і Австралії. На полотнах Бориса Маркова Україна постає у своєму історичному вбранні. Любов до рідної Батьківщини, її історії та культурної спадщини — провідна риса творчості Бориса Маркова, його інтелектуальних пошуків у сфері мистецтва протягом усього життя.

терною для нього стереоскопічною конфігурацією дахів та zdeформованим у далечінь простором.

У стилі майстра органічно поєднуються різні художні школи — від примітивізму до декоративізму й символізму.

Особливе місце у творчості киянина Бориса Маркова посідає рідне місто. Затишні куточки історичного центру Києва — традиційна тема його живопису. Золоті Ворота восени і Володимирська вулиця надвечір, Видубицький монастир навесні спроможні розчулити серце кожного, і не тільки киянина...

Творчий шлях Бориса Анатолійовича розпочинався ще у Київському політехнічному інституті, який закінчив понад 45 років тому. А потім — напружена праця протягом 17 років у суворих умовах Крайньої Півночі, у місті Надим, що розташований неподалік Північного Льодовитого океану,

де згодом очолив лабораторію дефектоскопії газопроводу Пома-ри-Уренгой.

Дивовижна природа Крайньої Півночі, магія білих ночей вразили уяву молодого художника, надали йому творчої насаги, сприяли мистецькому становленню. Саме тоді, під час “горбачовської перебудови” розпочалася його творча діяльність. Роки наполегливої праці перетворили феноменально обдарованого художника на справжнього майстра. У Надимі Борис Марков створив та очолив Творче об’єднання художників при міському виставковому центрі; став брати участь у багатьох виставках — у Тюмені, Свердловську і Ленінграді.

Мистецтво Бориса Маркова добре відоме у країнах Європи та Америки. Українські мотиви надають художнім творам Бориса Маркова особливе й неповторне національне обличчя.

Барви мальовничої України

Микола СОМ,
художник

У столичній бібліотеці № 11, що в Солом’янському районі по вулиці Генерала Тупікова, 21, відкрилась персональна виставка живописних творів “Моя Україна” самодіяльної мисткині Катерини Баужі (в дівочстві — Зайчук).

Катерина народилася в багатодітній селянській родині на Черкащині. З дитинства милалася мальовничою природою рідного краю. Тож у її доробку пейзажі різної пори року, натюрморти, а також твори з дітьми, дорослими і худобою.

Скільки ніжності, тендітності й душевного тепла в невеликих полотнах, написаних олійними фарбами!

Катерина з дитинства мріяла стати художницею, тому її власна манера письма, світогляд, колорит формувались поступово.

На жаль, їй не довелося навчатися професійно малярства (живопису), однак це не відібрало її таланту. Вона продовжує свою справу, у неї за плечима вже не одна творча виставка. А ще мріє і сподівається на підтримку спонсорів, щоб відкрити персональну виставку творів у Центральному будинку художника НСХУ в Києві, де й мешкає.

Побажаємо цій тендітній жінці сімейного щастя, затишки, здоров’я і успіхів на її нелегкій стежині.